

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO/ KATEDRA ZA MUZEOLOGIJU I
UPRAVLJANJE BAŠTINOM

KULTURNA BAŠTINA U FRANJEVAČKIM SAMOSTANIMA U
SLAVONIJI

(diplomski rad)

MENTORICE: Ana Barbarić

Žarka Vujić

STUDENTICA: Barbara Marinović

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

UVOD	2
1. ODNOS CRKVE PREMA KULTURNOJ BAŠTINI.....	3
2. HRVATSKA FRANJEVAČKA PROVINCIJA SV. ĆIRILA I METODA	6
3. FRANJEVAČKI SAMOSTANI	8
3.1. Našice	8
3.2. Slavonski Brod	10
3.3. Vukovar	13
3.4. Ilok.....	15
4. KNJIŽNICE KAO IZVOR ZNANJA I INFORMACIJA	17
5. ZAŠTITA KNJIŽNIČNE GRAĐE U SPECIJALNIM SAMOSTANSKIM KNJIŽNICAMA	20
5.1. Samostanska knjižnica u Našicama	23
5.2. Samostanska knjižnica u Slavonskom Brodu	26
5.3. Samostanska knjižnica u Vukovaru.....	29
5.4. Samostanska knjižnica u Iloku	32
6. OD CRKVENE RIZNICE DO IZLOŽBENOG POSTAVA	35
7. MUZEOLOŠKE FUNKCIJE	36
7.1. Zaštita	37
7.1.1. Zaštita predmeta prenošenjem u muzej	38
7.1.2. Fizička zaštita muzejskih predmeta u muzejima	38
7.1.3. Sigurnost u muzejskim zgradama	41
7.2. Dokumentacija.....	42
7.3. Komunikacija	43
8. IZLOŽBENI POSTAV U SAMOSTANIMA	44
8.1. Izložbeni postav u Našicama	46
8.2. Izložbeni postav u Iloku	49
9. ZAKLJUČAK	52
10. PRILOZI.....	55
11. POPIS LITERATURE	58

UVOD

Koja je uloga franjevacu u očuvanju baštine?

Odgovor na to pitanje tražen je u četiri slavonska franjevačka samostana. Franjevački samostani u Slavonskom Brodu, Našicama, Vukovaru i Iloku pripadaju Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Zagrebu.

Prvo poglavlje u radu odnosi se na odnos Crkve prema kulturnoj baštini, drugo o Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda i spomenutim franjevačkim samostanima, zatim o knjižnicama kao izvoru znanja i informacija, zatim poglavlje o zaštiti knjižnične građe u specijalnim samostanskim knjižnicama, potom poglavlje od crkvene riznice do izložbenog postava i poglavlje o muzeološkim funkcijama. Istraživanje o knjižnicama provedeno je u sva četiri navedena franjevačka samostana, dok izložbeni postav postoji samo u Našicama i Iloku. Istraživanje u knjižnicama provedeno je pomoću upitnika, prilog 3, kojim se ispitalo koja se vrsta građe nalazi u samostanskim knjižnicama, u kakvim uvjetima se građa čuva i u kojoj je mjeri dostupna javnosti. Pitanja su postavljana franjevcima koji su zatečeni u samostanima. Istraživanje je rađeno ljeti i zbog odsutnosti franjevacu u pojedinim samostanima nije se moglo razgovarati s franjevcima koji se brinu o knjižnici i muzejskim zbirkama.

Postojeće stanje izložbenih zbirki u Našicama i Iloku promatrano je kroz tri muzeološke funkcije – zaštitu, dokumentaciju i komunikaciju. Naslovi pojedinih poglavlja, kao i sama struktura analize, preuzeti su iz knjige dr. Ive Maroevića *Uvod u muzeologiju*. Dokumentacija u samostanu u Našicama o zbirci postoji, ali je nije moguće dobiti na uvid zbog odsutnosti franjevca koji brine o njoj, dok u samostanu u Iloku ne postoji nikakva dokumentacija.

1. ODNOS CRKVE PREMA KULTURNOJ BAŠTINI

Gledajući kroz povijest, ne može se ne primijetiti koliko je važnu ulogu imala Crkva u sabiranju, oblikovanju i čuvanju kulturne baštine, niti se mogu zanemariti njezini doprinosi u očuvanju tradicije i kulture jednoga naroda. Upravo je zahvaljujući Crkvi očuvan veliki dio spomenika kulturne baštine o kojima Crkva i danas brine. O ukorijenjenosti hrvatske kulture u Crkvi govori i činjenica da je prva hrvatska tiskana knjiga bila misal. Veliki je dio hrvatske kulture vezan uz Crkvu i ne može se zanemariti utjecaj svećenika, među kojima su i franjevci, na razvoj školstva, prirodoslovnih i humanističkih znanosti. Tome svjedoče i knjižnice koje su osnivane u sklopu samostana, prvotno isključivo za potrebe franjevac, a danas se radi na tome da se sve knjižnice otvore za javnost. Kako je rasla potreba franjevac za knjigama, tako je rastao i knjižni fond. Osnivanjem škola i učilišta, potreba za knjigama bila je još veća.

Da bi se razumjela uloga Crkve u očuvanju baštine treba prvo razumjeti definiciju kulturne baštine. Kulturna je baština neodvojivi dio tradicije. S obzirom na višestrukost manifestiranja, teško ju je jednoznačno odrediti. Ivo Maroević kulturnu baštinu definira kao vrijednost prošlosti koju prepoznavamo u sadašnjosti da bismo je očuvali za budućnost. Ona u promjenjivom tijeku sadašnjosti neprekidno prenosi iskustva i poruke prošlih vremena stalno povećavajući ljudsko znanje o njima. Ovakva opća definicija kulturne baštine ne govori o važnosti kulturne baštine za pojedinu kulturnu sredinu, a jedna je od druge neodvojiva. Ne samo da kulturna baština utječe na kulturnu sredinu, nego i kulturna sredina utječe na baštinu. Sasvim je jasno da kulturna baština uvelike oblikuje identitet neke sredine, ali i svakog pojedinca koji je dijelom te sredine, a taj se identitet, barem dijelom, nasljeđuje generacijama. Pojedina kulturna sredina bolje razumije *svoju* baštinu, svjesnija je njezine važnosti i time je više cijeni, nego što to čini s baštinom koja nije *njezina*. S obzirom na to, možda je bolje uporabiti definiciju Tomislava Šole – kulturna je baština kao ključni dio svake kulture koji se sastoji od skupa vrijednosti prepoznatih, istraženih, zaštićenih i komuniciranih kao identitet. Šola spominje kulturu kao bitan faktor, koji je ovdje opisan kao kulturna sredina jer se time precizira poimanje kulturne baštine.

Da bi nešto doista i postalo dijelom kulturne baštine, predmet treba prepoznati kao važan, zatim istražen i komuniciran i tek takav postaje dijelom kulturne baštine i biva očuvan za budućnost. Na vrijednost kulturne baštine, utječe i promjena konteksta, a time se mijenja i značenje predmeta. Primjerice, knjigama koje su spašene od spaljivanja tijekom

Domovinskog rata (o njima će još biti riječi) upravo to da je malo nedostajalo da zauvijek budu izgubljene povećava vrijednost.

Izdvoji li se predmet kulturne baštine iz njezinog autentičnog prostora, mijenjamo kontekst baštine na koji utječe još prolaznost vremena i društvo, utječe se i na promjenu materijala i značenje predmeta.

*Temeljna je podjela kulturne baštine na materijalnu i nematerijalnu baštinu.*¹ Budući da se nematerijalna baština izražava riječju, plesom i glazbom, ona nam je dostupna samo preko čovjeka koji je interpretira ili preko medija koji opredmećuje tek jednu od njezinih mogućih varijanti. Materijalna se kulturna baština prema svojim svojstvima dijeli na pokretnu i nepokretnu. Nepokretna baština vezana je uz zadani prostor i podložna je promjenama uzrokovanim prirodnim ili čovjekovim utjecajem. Pokretna baština manje je ovisna o prostornom smještaju, mijenja kontekst i vlasnike i o njoj se čovjek može učinkovito brinuti. Gotovo se uvijek čuva u muzejima, arhivima i knjižnicama.

Crkva, kao zajednica ljudi, dio je društva koji utječe na promjene značenja baštine. Da je Crkva vrlo ozbiljno shvatila ulogu čuvara baštine svjedoče papinska pisma i uredbe Hrvatske biskupske konferencije o muzejskim zbirkama i crkvenim knjižnicama. U Apostolskoj pobudnici *Vita consecrata*, Vatikan, 1996., stoji *da su ustanove posvećenog života uvijek imale veliki utjecaj na oblikovanje i prenošenje kulture.*² Također, iz papinog pisma Papinskoj komisiji za crkvena kulturna dobra, Castengandolfo, 1997., stoji *da je potrebno ponovno istaknuti važnost župnih, dijecezanskih i pokrajinskih crkvenih muzeja te književnih, glazbenih, kazališnih, odnosno općenito kulturnih djela vjerskog nadahnuća, kako bi se povijesnom spomenu kršćanstva dalo stvarno i opipljivo lice.*³ Kolika je briga za očuvanje baštine svjedoči i podatak da su franjevci u 19. stoljeću bili jedini pokretači duhovnih, društvenih i kulturnih događanja. U prilog tomu govori i događaj vezan uz franjevca Marka Malovića, o kojem će još kasnije biti riječ, koji je ostao u Iloku za vrijeme Domovinskog rata, riskirajući svoj život spriječio rušenje crkve Sv. Ivana Kapistrana. Na glavna ulazna vrata,

¹ Maroević, I. Fenomen kulturne baštine i definicija jedinice građe. // Arhivi, knjižnice, muzeji / uredili Mirna Willer, Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1998. Str. 4.

² Papinsko vijeće za kulturu. Vjera i kultura : antologija tekstova papinskog učiteljstva od Lava XIII. do Ivana Pavla II. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2010. Str. 902.

³ Isto, Str. 902.

unutar crkve je stavio vreće pijeska, tako da neprijatelji ne mogu ući, a eksploziv koji su stavili nije eksplodirao zbog vlažnosti pijeska.

Da bi pojedinac mogao brinuti o baštini i čuvati je, potrebna je određena razina baštinske pismenosti koja uvjetuje razumijevanje baštine, a time i svijest o njezinoj važnosti. *Mnogima baština – kulturna, povijesna, znanstvena, tehnička, društvena, sama po sebi ništa ne znači. Nju treba interpretirati, odnosno publici objasniti i otkriti njezino značenje.*⁴ Za određenu razinu baštinske pismenosti potrebno je educirati cjelokupnu zajednicu radi boljeg razumijevanja same kulturne baštine i preuzimanja odgovornosti koju zajednica ima prema njoj. Zajednica ili sam pojedinac ne može objasniti, prezentirati i prenijeti vrijednost svoje kulturne baštine, ako on sam o njoj ne zna ništa i ne osjeća odgovornost prema njoj.

Kada se govori o Crkvenoj baštini koja postaje dijelom kulturne baštine neke sredine ili naroda, tada treba znati da svi samostani, crkve, liturgijski predmeti, kipovi, slike, pa čak i namještaj unutar crkve i samostana te osobne stvari mogu postati dijelom kulturne baštine, ako su prepoznati i sačuvani u sadašnjosti za budućnost. Odgovornost za zaštitu crkvene baštine nije samo na svećenicima i redovnicima, već i na institucijama koje su dužne brinuti se za nacionalnu kulturnu baštinu. Dužnost brige o kulturnoj baštini naposljetku je i na svakom pojedincu.

Iz spomenutih papinih spisa, drugih crkvenih dokumenata⁵ i osnivanja Komisije za crkvena kulturna dobra možemo vidjeti koliko je važno u životu Crkve očuvanje kulturne baštine. Pripadajući Crkvi, franjevački samostani neiscrpan su izvor kulturne baštine. Zbirke predmeta koje pojedini samostani posjeduju, ali i knjižnice u sklopu samostana, zajednica može i treba prepoznati kao nešto što je na dobrobit svima.

⁴ Gob, A.; Drouguet, N. Muzeologija, povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb : Antibarbarus, 2007. Str. 222.

⁵ Uredba Hrvatska biskupske konferencije o crkvenim muzejskim zbirkama i Uredba Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim knjižnicama

2. HRVATSKA FRANJEVAČKA PROVINCIJA SV. ĆIRILA I METODA

Radi boljeg razumijevanja sadašnje situacije u kojoj se samostani nalaze, kao i shvaćanja njihove kulturne vrijednosti i bogate tradicije, napisano je poglavlje o povijesti nastanka Hrvatske franjevačke provincije⁶ sv. Ćirila i Metoda.

Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, sa sjedištem u Zagrebu, osnovana je 3. lipnja 1900. Nastala je od dotadašnjih dijelova provincije sv. Križa, sv. Ladislava i sv. Ivana Kapistrana.⁷ Od sadašnjih pet franjevačkih provincija na tlu Hrvatske, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, *prostire se u kontinentalnoj Hrvatskoj od sjevernog Jadrana do Dunava, a broji i samostane u istočnome Srijemu i Bačkoj.*⁸ Prvi provincijal, koji je zaslužan za osnivanje provincije, bio je Vendelin Vošnjak. Za vrijeme Drugog svjetskog rata mnogi su samostani bili oštećeni. *Nakon rata u mnoge su samostanske zgrade useljeni svjetovni stanari, gimnazije ukinute, kateheza iz škola isključena, a pastoralni rad bio je znatno otežan*⁹ zbog totalitarističkog komunističkog režima. Nakon *Drugog vatikanskog sabora (1962. – 1965.) olakšano je djelovanje pastoralnog rada u župama*, pa Provincija dobiva na brigu nove župe. Tijekom šezdesetih godina Provincija preuzima i djelovanje među iseljeništvom, odnosno *misije u Austriji, Njemačkoj i Australiji. Također, osnivaju se i misije u Venezueli, Boliviji, Peruu, Nikaragvi i Togu.*¹⁰ Uz potporu Provincije, *dijacezanskih svećenika i drugih suradnika, fra Zorislav Lajoš (1921. – 1972.) započinje izdavati 1962. godine Glas Koncila i kasnije Mali Koncil. Bibličari, fra Bonaventura Duda i fra Jerko Fućak predvodili su skupinu prevoditelja Zagrebačke Biblije*¹¹ i uređivali su više biblijskih lekcionara. Nastaju nove katehetske ideje i napreduje pastoralni rad. *Fra Mirko Mataušić na preporuku Hrvatske*

⁶ Provincija (lat. provincia: pokrajina) od srednjeg vijeka autonomna jedinica redovničkih zajednica franjevaca, dominikanaca i karmelićana, a poslije i družbâ (npr. Družba Isusova). Ima vlastitu upravu na čelu koje je provincijal.

⁷ Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992. Str. 38.

⁸ Mir i dobro : umjetničko i kulturno nasljeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Galerija Klovićevi dvori, 1999. Str. 11.

⁹ Isto, Str. 38.

¹⁰ Isto, Str. 40.

¹¹ U franjevačkom samostanu na Kaptolu, Zagreb, 1968. Bibilija je prevedena na hrvatski jezik

*biskupske konferencije osniva godine 1991. Hrvatski katolički radio.*¹² Za vrijeme Domovinskog rata franjevci su morali napustiti samostane u Čuntiću, Kostajnici, Borovu, Vukovaru i Šarengradu. U Iloku je uz narod ostao jedan redovnik, a redovnici iz Vukovara i Borova odvedeni su, zajedno s brojnim Vukovarcima, u srpske koncentracijske logore. Samostani su i crkve u Čuntiću, Kostajnici, Vukovaru i Borovu porušeni, a teško su oštećeni i samostani i crkve u Našicama, Cerniku, Osijeku Tvrđi i Jugu, a lakše u Baču, Karlovcu, Požegi i Slavonskom Brodu. Nakon rata, franjevci su se vratili u ratnom pogođena područja i, uz pomoć Provincije, raznih donacija te uz pomoć župljana, obnavljali samostane i crkve.

¹² Patafta, fra D. Povijest provincije. Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda. 2012.
URL: <http://www.ofm.hr/index.php/component/k2/itemlist/category/13-povijest-provincije> (9.12.2013.)

3. FRANJEVAČKI SAMOSTANI

3.1. Našice

Franjevci su u Našice došli *između 1275. i 1285. godine i pripadali su Ugarskoj provinciji sv. Marije*.¹³ Da je ubrzo bio izgrađen i samostan moguće je zaključiti po održavanju provincijskog kapitula u Našicama. *U srednjem vijeku franjevci su organizirali škole za mladež i visoke škole za franjevce. Godine 1532. Turci su osvojili Našice*.¹⁴ Iako su se franjevci jedno kratko vrijeme zadržali u samostanu za vrijeme turske vladavine, vrlo brzo Turci ulaze u samostan, a franjevci bivaju protjerani. Tijekom tog razdoblja crkva i samostan bivaju zanemarenima i uvelike propadaju. Turci su, pri odlasku iz samostana, spalili crkvu. Sadašnja franjevačka crkva sv. Antuna Padovanskoga zapravo je stara gotička crkva čija je svaka nova obnova unosila barokne elemente. *Podignuto je pet baroknih oltara, a ističe se oltar sv. Križa, dar grofa Josipa Pejačevića*.¹⁵ Krajem 18. i početkom 19. stoljeća franjevci su vodili pučku školu u Našicama. Osnivajući vjerske bratovštine i organizacije kojima je cilj bilo očuvanje nacionalne svijesti. Za vrijeme Prvog svjetskog rata prestaju sve aktivnosti kojima su se bavili franjevci. Osim crkvenih zvona koja su pretopljena u topove, crkva i samostan nisu pretrpjeli veće štete.

U Drugom svjetskom ratu crkva i samostan su oštećeni, a prva poslijeratna obnova crkve i samostana započela je šezdesetih godina. Preuređena je i obnovljena i knjižnica. Za vrijeme Domovinskog rata ponovno su stradali crkva i samostan. *Izgorio je toranj s crkvenim zvonima i veliki dio krovišta crkve i samostana*.¹⁶ Unatoč stradanjima sve je vrlo brzo obnovljeno i nabavljena su nova crkvena zvona.

¹³ Župa sv. Antuna Padovanskog u Našicama

URL: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=97 (6.12.2013.)

¹⁴ Isto,

URL: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=97 (6.12.2013.)

¹⁵ Isto,

URL: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=97 (6.12.2013.)

¹⁶ Isto,

URL: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=97 (6.12.2013.)

Pitanja iz upitnika o knjižnoj građi, njenoj obradi i stanju, postavljana su gvardijanu i župniku franjevačke crkve sv. Antuna Padovanskog fra Dragutinu Bedeničiću jer fra Tomislav Smiljanić koji brine o samostanskoj knjižnici, nije bio u samostanu.

1. Možete li nabrojati koje se vrste građe nalaze u ovoj samostanskoj knjižnici?
Knjige i periodika.
2. Koja vrsta literature prevladava (teološka literatura ili neko drugo područje)?
Prevladava teološka literatura.
3. Možete li nabrojati pojedine skupine vrijedne građe?
Najvrednije što samostanska knjižnica ima deset je inkunabula.
Iz 16. stoljeća ima 79 djela koja se dijele u dvije skupine: crkvena i svjetovna literatura. Iz 17. stoljeća ima oko 340 knjiga. U knjižnici je sačuvano devet djela hrvatskih autora. Knjige nastale u 18. stoljeću podijeljene su na religiozne (crkvene), filozofske, leksičke, gospodarske i zemljopisne knjige.
4. Možete li izdvojiti neke naslove iz pojedine skupine vrijedne građe?
(Fratar koji je intervjuiran nije mogao izdvojiti pojedine naslove iz skupine vrijedne građe.)
5. Ima li knjižnica katalog ili bibliografiju kojom se služi za pronalaženje građe?
Postoji katalog u listićima, a u tijeku je i unos naslova u digitalni katalog knjižnice.
6. Je li građa samostanske knjižnice dostupna javnosti i, ako jest, pod kojim uvjetima?
Knjižnica je polujavnog karaktera, ali uz dopuštenje njome se mogu koristiti svi korisnici, posebno za znanstvene radove.
7. Tko se služi samostanskom knjižnicom?
Najviše se služe franjevci iz samostana, ali njome se služe i članovi Franjevačkog svjetovnog reda, članovi Franjevačke mladeži te znanstvenici za svoje radove i ostali.
8. U kakvim se uvjetima nalazi knjižna građa?
Knjižnica je obnovljena i otvorena za javnost godine 1987. Sva vrijedna građa čuva se u trezorima, a ostala je građa na policama u klimatiziranim prostorijama.
9. Tko se brine o knjižnici? Stručna osoba ili netko od fratara iz samostana?
O knjižnici se brine fra Tomislav Smiljanić, franjevac svećenik. On nije stručna osoba za rad u knjižnici, ali mu pomažu djelatnice Hrvatske knjižnice i čitaonice *Našice*.

3.2. Slavonski Brod

Franjevci su u Slavonski Brod došli *godine 1623. iz samostana u Velikoj*.¹⁷ Tek nakon odlaska Turaka gradi se drvena crkva i samostan. Već su početkom 18. stoljeća podučavali djecu i osnivali latinsku, pučku i filozofsku školu. *Godine 1723. srušena su drvena crkva i samostan*¹⁸ i postavljen je kamen temeljac za izgradnju nove crkve i samostana. Po državnoj odredbi franjevci su morali napustiti samostan i prepustiti samostanske prostore osnovnoj školi i brodskom župniku te kratko vrijeme nisu boravili u Slavonskom Brodu. *U rujnu, godine 1806., franjevci su se ponovo vratili u Brod*.¹⁹ Najzaslužniji za obnovu samostana je bio *leksikograf fra Marijan Lanosović* čija se ostavština, *tri sveska četverojezičnog rječnika*, čuva u Slavonskom Brodu. Početkom 19. stoljeća započinje s radom filozofska i teološka škola. Obnova samostana *započela je godine 1983*.²⁰ i traje do danas. Današnja franjevačka crkva i samostan u Slavonskom Brodu pravo su barokno bogatstvo što potvrđuju i brojni turistički obilasci crkve i samostana. Posebno je zanimljiv samostanski klaustar koji je najbolji primjer klaustara barokne samostanske arhitekture u Slavoniji. Osim pastoralnog života, franjevci u Slavonskom Brodu danas vode i Klasičnu gimnaziju s pravom javnosti koja nosi ime fra Marijana Lanosovića.

Pitanja iz upitnika o knjižnoj građi postavljana su diplomiranoj knjižničarki, Mirni Marjanović, koja je zaposlena u franjevačkoj samostanskoj knjižnici.

1. Možete li nabrojati koje se vrste građe nalaze u ovoj samostanskoj knjižnici?

Knjige, periodike, časopisi, listovi, rukopisne knjige iz 17. stoljeća i zbirka muzikalija.

¹⁷ Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/70-slavonski-brod> (5.1.2013.)

¹⁸ Isto,

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/70-slavonski-brod> (5.1.2013.)

¹⁹ Isto,

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/70-slavonski-brod> (5.1.2013.)

²⁰ Isto,

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/70-slavonski-brod> (5.1.2013.)

2. Koja vrsta literature prevladava (teološka literatura ili neko drugo područje)?

Prevladavaju teološka i filozofska literatura. Kasnije su se počele prikupljati knjige vezane uz crkvenu i nacionalnu povijest, zatim knjige vezane uz hrvatsku književnost i leksikologiju te medicinske knjige. Novije knjige, tj. knjige iz 21. stoljeća, dobivene su kao donacije. One su vezane uz područja arheologije, prava, medicine, hrvatske i svjetske književnosti, kao i duhovno štivo.

3. Možete li nabrojati pojedine skupine vrijedne građe?

Zbirka hrvatskih rijetkih knjiga – zbirka rariteta. Tiskana djela hrvatskih autora do 1850. godine na hrvatskom i latinskom jeziku – 441 svezak. Najstarije knjige u knjižnici dvije su inkunabule – dva izdanja Biblije, iz 1492. i 1496. godine.

4. Možete li izdvojiti neke naslove iz pojedine skupine vrijedne građe?

Osim inkunabula, može se izdvojiti još nekoliko naslova knjiga vrijedne građe, a to su:

Andrija Kačić-Miošić: *Razgovor ugodni naroda slovinskog* – prvotisk iz 1756. godine, unikatni primjerak.

Matija Divković: *Nauk karstianski* – prvotisk iz 1611. godine, pisan bosančicom.

Missale: Misal pisan glagoljicom – dokaz trojezičnosti iz 1631. godine, priredio Rafael Levaković.

Joakim Stulli: *Lexicon*, latinsko-talijansko-ilirski.

Marijan Jaić: *Napivi bogoljubnih cérkvenih pisamah*.

5. Ima li knjižnica katalog ili bibliografiju kojom se služi za pronalaženje građe?

Knjižnica ima abecedni katalog na listićima. U tijeku je popisivanje u CROLIST zbirke rariteta. U budućnosti se planira sva građa popisati u CROLIST. Stara građa posložena je po veličini knjige, a knjige 21. stoljeća po UDK.

6. Je li građa samostanske knjižnice dostupna i, ako jest, pod kojim uvjetima?

Sva je građa dostupna javnosti. Rijetka građa i građa izdana do 1945. godine koristi se u knjižnici, a građa izdana nakon 1945. godine se može posuditi i iznositi iz knjižnice.

Članstva za sada nema, ali postoji mogućnost donacija dobrovoljnoga priloga za korištenje knjiga.

7. Tko se služi samostanskom knjižnicom?

Koristiti građu mogu svi. Osim studenata, učenika i znanstvenika koji posuđuju djela potrebna za svoja istraživanja, građu posuđuju različiti profili ljudi, vrlo se često posuđuje i duhovna literatura.

8. U kakvim se uvjetima nalazi knjižna građa?

Mikroklimatski su uvjeti zadovoljeni, za rijetku građu postoje trezori.

9. Tko se brine o knjižnici? Stručna osoba ili netko od fratara iz samostana?

(Danas u knjižnici već sedam godina radi Mirna Marjanović, diplomirani bibliotekar i ona se jedina brine o knjižnici.)

3.3. Vukovar

Franjevci su u Vukovar došli iz samostana u Baču, gdje su živjeli dok su građeni samostan i crkva. Iako su crkvu počeli graditi ranije, tek *od 1688. godine franjevci stalno borave u gradu.*²¹ Nezavisnost od samostana u Baču vukovarski franjevci su dobili ranije, *a odlukom Provincije samostanom se smatra tek od 1730. godine.*²² Taj se događaj smatra najvažnijim događajem za rad i djelovanje franjevacu u Vukovaru. Brinući se o mnogim okolnim župama, osnivali su javne škole u koje su išli i dječaci i djevojčice. U sklopu samostana djelovao je i provincijski studij teologije i filozofije. Krajem 19. stoljeća crkva je obnovljena. Vukovarska franjevačka crkva i samostan bili su duhovno središte, ne samo Vukovara, već i šire okolice. Tijekom Domovinskog rata crkva i samostan teško su stradali. Tijelo sv. Bone, zaštitnika grada Vukovara, spaljeno je u kripti franjevačke crkve sv. Filipa i Jakova. Nakon mirne reintegracije 1997./98. godine, franjevci se vraćaju u Vukovar te postupno započinju cjelovitu obnovu razrušenoga samostana i crkve. Radovi na obnovi crkve još uvijek traju.

Pitanja iz upitnika o knjižnoj građi postavljena su fra Ivici Jagodiću, župniku franjevačke crkve sv. Filipa i Jakova, jer gvardijan samostana fra Gordan Propadalo, koji brine o knjižnici, nije bio u samostanu.

1. Možete li nabrojati koje se vrste građe nalaze u ovoj samostanskoj knjižnici?
Knjige, periodika (časopisi) i rukopisi.
2. Koja vrsta literature prevladava (teološka literatura ili neko drugo područje)?
Prevladava teološka i filozofska literatura zbog škola i učilišta koji su postojali, ali je u manjoj mjeri zastupljena i ostala vrsta građe – povijest, medicina i duhovna literatura.
3. Možete li nabrojati pojedine skupine vrijedne građe?
Inkunabule, hrvatske rijetke knjige izdane do 1850. godine (*Rarissima Croatica*), strane rijetke knjige do izdane 1600. godine, rukopisi, vukovarski kantuali (pjesmarice) pisani rukom i rukopisne knjige *Organum* iz 13. stoljeća

²¹ Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992. Str. 187.

²² Župa sv. Filipa i Jakova u Vukovaru

URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/franjevci-u-vukovaru/povijesna-prisutnost/> (5.1.2014.)

4. Možete li izdvojiti neke naslove iz pojedine skupine vrijedne građe?
Prvotisk inkunabule sv. Bonaventure, djela Marijana Jaića, Franje Jambrečkovića, Bartola Kašića, Cezara, Cicerona.
5. Ima li knjižnica katalog ili bibliografiju kojom se služi za pronalaženje građe?
U tijeku je unošenje građe samostanske knjižnice u računala, vrijedna građa u program CROLIST, a postoji i stari katalog na listićima.
6. Je li građa samostanske knjižnice dostupna javnosti i pod kojim uvjetima?
Građa je dostupna svima uz dogovor sa župnikom.
7. Tko se služi samostanskom knjižnicom?
Franjevci, članovi Franjevačkog svjetovnog reda i Franjevačke mladeži, župljani župe sv. Filipa i Jakova.
8. U kakvim se uvjetima nalazi knjižna građa?
Vrijedna građa spremljena je u trezorima, a ostala je građa na policama. Knjižnica je, kao i sve u knjižnici, nova pa su i uvjeti zaštite dobri.
9. Tko se brine o knjižnici? Stručna osoba ili netko od fratara iz samostana?
Za knjižnicu se ne brine stručna osoba, nego gvardijan samostana, fra Gordan Propadalo, franjevac svećenik.

3.4. Ilok

Iločki samostan najstariji je samostan u provinciji. *Franjevci su u Iloku sigurno od godine 1343.*²³ Ubrzo je počela izgradnja crkve i samostana. Nikola Iločki obnavlja samostan i crkvu, koja je nakon smrti sv. Ivana Kapistrana postala pretijesna, pa je godine 1468. produžuje prema istoku²⁴ i dobiva današnju dužinu. Za vrijeme okupacije, Turci su od franjevačke crkve napravili staju, a gubi se i svaki trag tijelu sv. Ivana Kapistrana. Mnogi franjevci, koji su djelovali u tom vremenu, umrli su mučeničkom smrću. Nakon oslobođenja od Turaka, franjevci se vraćaju iz Olova u Bosni u Ilok. Nakon povratka, franjevci počinju s obnovom samostana gdje ostaju do danas. Današnji samostan dijelom je iz srednjeg vijeka, tj. kula i zapadno krilo samostana izgrađeni su još u srednjem vijeku. Tijekom 18. i 19. stoljeća franjevci su vodili filozofsku i teološku školu. *Zadnja velika obnova crkve bila je od 1907. do 1912. godine kada je uređena u novogotskom stilu.*²⁵ Za vrijeme Drugog svjetskog rata, crkva i samostan su oštećeni, pa su uz 500. obljetnicu smrti sv. Ivana Kapistrana, godine 1956., obnovljeni.²⁶ Uz crkvu se nalazi i soba u kojoj je umro sv. Ivan Kapistran, a koja je pretvorena u kapelu. Za vrijeme Domovinskog rata u samostanu je boravio fra Marko Malović zahvaljujući kojem srpsko miniranje crkve i samostana nije uspjelo. Samostan i crkva nekoliko su puta raketirani i minirani, a zbog kompliciranosti radova na samostanu, jer je spomenik kulture, radovi još uvijek traju.

Pitanja iz upitnika o knjižnoj građi u samostanskoj knjižnici u Iloku postavljen je fra Ivanu Utješinoviću, franjevцу iz samostana u Iloku. U to vrijeme gvardijan i župnik fra Oktavijan Nekić, koji brine o samostanskoj knjižnici, nije bio u samostanu.

1. Možete li nabrojati koje se vrste građe nalaze u ovoj samostanskoj knjižnici?

Knjige, časopisi i arhivska građa samostana i župe.

²³ Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/56-ilok> (5.1.2014.)

²⁴ Isto,

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/56-ilok> (5.1.2014.)

²⁵ Isto,

URL: : <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/56-ilok> (5.1.2014.)

²⁶ Isto,

URL: <http://www.ofm.hr/index.php/prisutnost/hrvatska/56-ilok> (5.1.2014.)

2. Koja vrsta literature prevladava (teološka literatura ili neko drugo područje)?
Prevladavaju teološka, filozofska literatura, književnost i medicinska literatura.
3. Možete li nabrojati pojedine skupine vrijedne građe?
Četiri inkunabule i hrvatske stare rijetke knjige.
4. Možete li izdvojiti neke naslove iz pojedine skupine vrijedne građe?
Inkunabula *Campus sophistarum Stephanusa de Monte*, Leipzig, iz 1496. godine koja postoji još samo u *The British Museumu*.
5. Ima li knjižnica katalog ili bibliografiju kojom se služi za pronalaženje građe?
Postoje bibliografija i katalog u listićima koji je nepotpun.
6. Je li građa samostanske knjižnice dostupna javnosti i, ako jest, pod kojim uvjetima?
Knjižnica nije dostupna javnosti jer još nisu završeni radovi na uređenju samostanske knjižnice.
7. Tko se služi samostanskom knjižnicom?
Franjevci iz samostana i ostali franjevci iz Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda kojoj samostan pripada te Milosrdne sestre sv. Križa koje djeluju u sklopu franjevačkog samostana.
8. U kakvim se uvjetima nalazi knjižna građa?
Najstarija je građa u trezorima, popisana i zaštićena od svih štetnih utjecaja. Ostala knjižna građa nije u cijelosti popisana. Zaštićena je od vlage, a problem predstavlja zlatni pijesak koji pada po knjigama jer se kula polako urušava. Iz tog je razloga u planu kratkotrajno preseljenje knjižnice na drugu lokaciju dok se kula ne obnovi. Nakon obnove kule može se početi s popisivanjem knjižne građe i izradom kataloga.
9. Tko se brine o knjižnici? Stručna osoba ili netko od fratara iz samostana?
O knjižnici se brine stručna osoba, fra Vatroslav Frkin, provincijski knjižničar i gvardijan i župnik samostana fra Oktavijan Nekić.

4. KNJIŽNICE KAO IZVOR ZNANJA I INFORMACIJA

Hrvatski standard za specijalne knjižnice definira specijalne knjižnice kao *stručnu organizacijsku jedinicu u sklopu javnih, mješovitih i privatnih poduzeća te obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih, pravosudnih i drugih ustanova*.²⁷ Iako to Hrvatski standard za specijalne knjižnice ne spominje, knjižnice vjerskih zajednica danas pripadaju grupi specijalnih knjižnica i kao knjižnice drugih ustanova, potpuno su ovisne o svome osnivaču. Osnivač, ovisno o sredstvima kojima raspolaže, odlučuje o veličini knjižnice, veličini fonda, njenim uslugama, osoblju itd.). Među knjižnicama vjerskih zajednica unutar Republike Hrvatske najbrojnije su knjižnice Katoličke crkve. *Unutar te zajednice najveći je broj samostanskih knjižnica u vlasništvu brojnih crkvenih redova te knjižnice upravno-teritorijalnih zajednica – nadbiskupijske, biskupijske, župne, sjemenišne i druge knjižnice*.²⁸ Prema tome, svaka manja zajednica unutar velike zajednice, tj. Katoličke crkve, ima svoju knjižnicu i za njezin rad je odgovorna svojim osnivačima.

Brigu o specijalnim knjižnicama, prema *Zakonu o knjižnicama, članku 8., snosi ministar nadležan prema području djelatnosti knjižnice*. U članku 22. istoga zakona stoji da se *ustrojstvo i upravljanje knjižnicama pobliže uređuje statutom i drugim općim aktima knjižnica, odnosno pravnih osoba u čijem se sastavu, a u skladu sa zakonom i aktom, osnivaju*.²⁹ Dakle, za svoju djelatnost i rad specijalne knjižnice odgovaraju svojim osnivačima što potvrđuje i Uredba Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim knjižnicama, prilog 2. Crkvene knjižnice nisu samostalne ustanove već su u svemu ovisne o Ordinariju, odnosno vrhovnom redovničkom poglavarstvu, jer su crkveno vlasništvo. Knjižnice unutar franjevačkih samostana za svoj su rad odgovorne provincijalu, odnosno provinciji koja ju je osnovala. Za rad i poslovanje knjižnice provincijal zadužuje redovnika koji u pravilu ima obvezu podnositi izvješće o radu.

²⁷ Jokić, M. Matičnost i specijalne knjižnice. // 9. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji / uredile Mirna Willer, Ivana Marinković Zenić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. Str. 232.

²⁸ Krtalić, M.; Čop, T.; Hasenay, D. Organizacijske pretpostavke zaštiti knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // *Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova*. 3, 2(2012.), Str. 114. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=115519 (5.1.2014.)

²⁹ Jokić, M. Matičnost i specijalne knjižnice. // 9. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji / uredile Mirna Willer, Ivana Marinković Zenić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. Str. 233.

Na stoljetno prikupljanje i čuvanje građe utjecale su i promjene odnosa prema čuvanju i sabiranju knjiga unutar samostana i crkvenih redova. Knjižni fond Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda nastao je od fondova, već spomenutih, triju provincija koje su djelovale na području kontinentalne Hrvatske. Svaka od njih imala je svoje zakone o uređenju knjižnica. *Neke od njih samo su slijedile opći franjevački zakonik i njegove uredbe o stvaranju i uređenju takvih knjižnica.* Jedna od uredbi je i *da svaki samostan mora imati onoliko knjiga koliko je potrebno propovjednicima i nastavnicima različitih franjevačkih škola, potvrdio je i papa Klement VIII. (1592. – 1605.).*³⁰ Kolika je bila važnost te odluke, ukazuje i činjenica da je odluka postala dio općeg franjevačkog zakonika Generalnih konstitucija. Kako franjevci, prema svojem Pravilu, ne smiju imati ništa u svojem vlasništvu, pa tako ni knjige, odluke su ih oslobađale obaveze da nabavljaju knjige za vlastitu upotrebu i prenose ih sa sobom u mjesto svoga boravka i djelovanja. U svakom samostanu propovjednici su i nastavnici morali moći naći knjige koje su im potrebne za rad. Konstitucije obvezuju gvardijane samostana da uspostave knjižnice kako bi se knjige čuvale na prikladnom mjestu i bile dostupne nastavnicima i propovjednicima. Budući da su samostanske knjižnice opet tijekom godina bile zanemarene, papa Inocent³¹ naredio je svim provincijalima da se sve knjige nakon smrti franjevacu moraju smjestiti u zajedničku knjižnicu, zabranjeno je bilo otuđivati knjige preminulih redovnika ili iz drugih samostana, svake se godine izdvajalo 200 zlatnika za nabavu novih knjiga i uređenje samostanskih knjižnica. Gvardijan je imenovao jednoga od redovnika, po mogućnosti propovjednika, za brigu o knjižnici i knjigama. Nastavnici i propovjednici trebali su vlastite knjige predati knjižnici, ali im je isto tako knjižničar trebao davati knjige na korištenje, ako je potrebno i na duže od mjesec dana. Isto tako, svi su korisnici bili dužni knjige vraćati na vrijeme. Svi su članovi morali poštivati odluke, ukoliko to ne bi činili, mogli su biti izopćeni ili im je mogla biti oduzeta služba, što je dokaz koliko su ozbiljno franjevci pristupili novim odlukama. Svaka provincija imala je i svoje posebne zakonike kojima je regulirala upravljanje knjižnicama. Tako je Provincija sv. Ladislava izdala poseban zakonik prema kojem je tražila da sve knjige budu zapisane u jednu posebnu knjigu koja je namijenjena tvoj svrsi.³²

³⁰ Hoško, F. E. Slavonska franjevačka ishodišta. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2011. Str. 419.

³¹ Isto, Str. 420.-421.

³² Isto, Str. 422.

Knjižnice su osnivane u svim samostanima, a potrebe nastavnika i propovjednika najsigurniji su pokazatelj kada su i gdje nastale knjižnice u pojedinim franjevačkim samostanima. Zbog sigurnosti, bježeći pred najezdom Osmanlija, franjevci su često knjige prenosili u samostan na Trsatu u kojem je zbog velikog požara stradao veliki broj knjiga. *Tek je sredinom prve polovice 17. stoljeća samostan na Trsatu počeo opet stvarati svoju samostansku knjižnicu i to se razdoblje može smatrati počecima franjevačkih knjižnica u druge dvije provincije kontinentalne Hrvatske.*³³ Osnivanje visokih učilišta i škola u sklopu samostana glavni su pokazatelji današnje vrijednosti knjižnica. U samostanima u kojima su bile škole i visoka učilišta fond knjižne građe bio je veći i vredniji. Jedan dio knjižne građe u samostanima u Slavoniji tiskan je u franjevačkoj tiskari u Osijeku. Tiskara je nastala za potrebe profesora franjevačkih visokih škola 1735. godine.³⁴ Osim što građa u knjižnicama pokazuje kakvo je bilo školstvo, ukazuje i na razvoj tiskarstva u Slavoniji. Iako su franjevci imali veliki utjecaj na razvoj školstva, vladinom odredbom brojni samostani su zatvoreni, te su i brojne škole zatvorene.

Danas se uprava provincije (definitorijski) u Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda, prema franjevačkom Pravilu, sastoji od devet provincijskih članova na čelu s provincijalnim ministrom. Provincijalno vijeće imenuje i razrješuje dužnosti braću franjevce i potom ih šalje na službu gdje je potrebno. Svaka provincija ima svoga provincijskog knjižničara koji brine o svim knjižnicama u provinciji. Ipak, u svakom samostanu gvardijan odabire jednog redovnika čija je zadaća brinuti se o knjižnici i samostanskim zbirkama. Od godine 2012. sve knjižnice Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda pristupile su računalnoj obradi knjižnog gradiva u knjižničarskom programu CROLIST³⁵ kako bi knjižno gradivo postalo dostupno suvremenim medijima. Podaci se mogu naći u digitalnom katalogu Knjižnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda na [www:http://193.198.235.162/anew/search.html](http://193.198.235.162/anew/search.html). Sve su inkunabule popisane, a trenutno se u program unose podaci o hrvatskim rijetkim knjigama.

³³ Hoško, F. E. Slavonska franjevačka ishodišta. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2011. Str. 413.-414.

³⁴ Isto, Str. 428.

³⁵ CROLIST- Croatian Library Information System, novi informacijski sustav u koji su ugrađeni označitelji sadržaja za bibliografske i normativne podatke za automatizaciju formalnu i sadržajnu obradu ne samo suvremene knjige već i druge vrste građe.

5. ZAŠTITA KNJIŽNIČNE GRAĐE U SPECIJALNIM SAMOSTANSKIM KNJIŽNICAMA

Zaštita građe dio je poslanja knjižnica koje prikupljaju, čuvaju i daju građu na korištenje. *Zaštita knjižnične građe može se definirati kao ukupnost koraka koji se poduzimaju za dobrobit (informacijskog) objekta koji se želi zaštititi.*³⁶ Svaka knjižnica, pa tako i samostanska, mora poduzeti sve aktivnosti koje su potrebne da bi zaštitila i očuvala svoju zbirku. Različite aktivnosti koje obuhvaćaju pojam zaštite odnose se na *strateško i financijsko planiranje aktivnosti, primjenu zakonske regulative, prenošenje i primjenu osnovnih znanja i vještina o skrbi za građu, edukaciju korisnika, primjenu metoda i tehnika preventivne zaštite te prema potrebi i metode konzervacije i restauracije.*³⁷ Bez obzira na to što se prioriteti zaštite razlikuju ovisno o stanju fonda, poslanju knjižnice i potrebama korisnika, svaka knjižnica, pa tako i samostanska, ima odgovornost prema svojoj zbirci.

Zaštita građe obuhvaća niz različitih aktivnosti koje moraju biti povezane s ostalim funkcijama knjižnice, kao što osoblje mora biti dobro upoznato s kvantitativnim i kvalitativnim stanjem fonda. IFLA³⁸ je izdala načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom gdje stoji da *zaštita knjižnične građe obuhvaća sva upravna, administrativna i kadrovska pitanja bitna za čuvanje i dobrobit knjižničnih zbirki, uključujući pohranu i čuvanje građe u spremištima, kadrovsku politiku te postupke, tehnike i metode čuvanja knjižnične i arhivske građe i informacija koje one sadrže.*³⁹

Pisana baština rukopisne su ili tiskane knjige zabilježene na različitim materijalima. *Svrha zaštite pisane baštine jest sačuvati je u njenom izvornom obliku i zadržati čitljivost da bi što duže bila uporabljiva za korisnike što podrazumijeva trajno čuvanje.*⁴⁰ Osnovni je temelj svih

³⁶ Hasenay, D.; Krtelić, M. Uloga ispitivanja stanja fonda u zaštiti knjižničnih zbirki. // Knjižničarstvo: glasnik društva knjižničara Slavonije i Baranje. 11-12, 1-2 (2007.-2008.), str. 83.

³⁷ Isto, Str. 83.

³⁸ International Federation of Library Associations and Institutions/ Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova

³⁹ Adcock, E. P. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 11.

⁴⁰ Krtalić, M.; Hasenay, D.; Aparac-Jelušić, T. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama- teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 54, 1/2(2011.), Str. 3.-4.

URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=119132 (5.1.2014.)

aktivnosti zaštite sačuvati građu za dugotrajno korištenje čuvajući je od svih vrsta oštećenja. Čimbenici koji uzrokuju oštećenja građe mogu se dijeliti na *unutarnje i vanjske čimbenike*. *Vanjski su čimbenici vlaga, toplina, atmosferski i kruti zagađivači, svjetlost, biološki organizmi, djelovanje čovjeka i prirodne katastrofe. Unutarnji čimbenici proizlaze iz značajki i svojstva materijala*⁴¹, primjerice kvaliteta i starost papira. Osim prirodnih katastrofa i onih koji uzrokuje čovjek, okolina u kojoj se građa nalazi i nestručno postupanje građom mogu nepovratno uništiti pisanu baštinu.

Elementi koje se treba uzeti u obzir prilikom određivanja smjernica za zaštitu građe su *zgrade, pripravnost za slučaj katastrofe, okolina i zbirka. Utvrđivanje potreba i mjera zaštite mora biti jasan dio knjižnične politike*.⁴² Iako politika zaštite ovisi o veličini fonda, poslanju knjižnice i potrebama korisnika, prioritet moraju biti vrijedne i rijetke knjige. Stare i rijetke knjige koje se čuvaju u samostanskim knjižnicama pokretno su kulturno dobro i prema *Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, predstavljaju nacionalno blago i od interesa su za Republiku Hrvatsku te uživaju njezinu osobitu zaštitu*. Sukladno tom zakonu, *kulturna dobra uživaju zaštitu bez obzira na vlasništvo, preventivnu zaštitu ili registraciju*.⁴³

Ovdje su napravljeni kriteriji prema *IFLA-inim načelima za skrb i rukovanje knjižničnom građom, Uloga ispitivanja stanja fonda o zaštiti knjižničnih zbirki Hasenay, Damira te Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama – teorijske pretpostavke Krtalić, Maje*. Svrha im je ocijeniti valjanost zaštite u samostanskim knjižnicama u Iloku, Vukovaru, Našicama i Slavonskom Brodu.

Kriteriji su:

1. stručnost osoblja,
2. upoznatost osoblja s kvantitativnim i kvalitativnim stanjem fonda,
3. koliko osoblje dobro upravlja aktivnostima koje zaštita građe podrazumijeva,

⁴¹ Krtalić, M.; Hasenay, D.; Aparac-Jelušić, T. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama- teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 54, 1/2(2011.), Str. 4.
URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=119132 (5.1.2014.)

⁴² Adcock, E. P. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 14.-15.

⁴³ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Zakon.Hr
URL: <http://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara> (2.12.2013.)

4. procjena potrebne zaštite, kakav je prostor u kojem se nalazi građa,
5. zaštićenost od utjecaja vanjskih čimbenika – vlaga, toplina, svjetlost, biološki organizmi, čovjek,
6. pripravnost za slučaj katastrofe,
7. edukacija korisnika o korištenju građe,
8. u kojoj je mjeri zaštita građe dio knjižnične politike poslovanja.

Unatoč nastojanjima da se građa obnovi i otvori javnosti, veliki broj samostanskih knjižnica diljem zemlje, nije uređen i građa u njima propada zbog nedostatka sredstava, neadekvatnog prostora u kojem se građa čuva, nedostatak stručnog znanja redovnika koji se brinu o građi kao i nedostatak zakonskih regulativa kojima bi samostanska građa bila prepoznata kao dio nacionalne baštine jer, iako je građa povjerena redovnicima, odgovornost nije samo njihova. Odgovornost o brizi samostanskih knjižnica je i na Ministarstvu kulture, tj. Upravi za zaštitu kulturne baštine, Upravi za knjigu i knjižnice, Upravi za kulturni razvitak kao i na dva vijeća koja imaju prvenstveno savjetodavnu funkciju, Hrvatsko vijeće za kulturna dobra i Hrvatsko knjižnično vijeće. *Navedena tijela trebaju samostanskim knjižnicama pružati savjetodavnu, financijsku i stručnu potporu jer je u njima pohranjena građa koja ima svojstva kulturne baštine i kulturnog dobra te je kao takva od iznimnog nacionalnog značaja.*⁴⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu treba imati važnu ulogu u organizaciji zaštite u svim knjižnicama te poticati i provoditi primarnu i preventivnu zaštitu. Unutar Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici djeluje savjetnik za baštinske zbirke i knjižnice koji bi savjetodavnom i organizacijskom funkcijom trebao predstavljati sponu između samostanskih knjižnica i knjižničnog sustava Republike Hrvatske jer njegova je zadaća *izgradnja sustava nadzora i skrbi za pisanu baštinu u hrvatskim knjižnicama,*

⁴⁴ Krtalić, M.; Čop, T.; Hasenay, D. Organizacijske pretpostavke zaštiti knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova. 3, 2(2012.), Str. 119. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=115519 (5.1.2012.)

*uspostava baze podataka Hrvatske baštinske zbirke te izrada i provođenje programa uređenja i obnove knjižnica i zbirki.*⁴⁵

5.1. Samostanska knjižnica u Našicama

Knjižnica u franjevačkom samostanu u Našicama *spomenička je knjižnica i ima vrlo vrijedan fond knjiga od 15. stoljeća do danas. Godine 1987., 25. travnja, otvorena je i preuređena za javnost u suradnji s općinskim vlastima grada Našica.*⁴⁶ Na razvoj samostanske knjižnice, kao i u drugim samostanima, utjecali su privatna škola i provincijski filozofski i teološki studij. Najstariji zapis o postojanju samostanske knjižnice u Našicama nalazi se u djelu Ivana Docaeusa *Homiliae seu Eunarrationes in evangelia Dominicalia totius anni necnon et festa occurrentia*, Antwerpen, 1561. Iz teksta napisanoga rukom na naslovnoj stranici može se zaključiti da je godine 1694. postojala samostanska knjižnica i ovo se svjedočanstvo smatra najstarijim zapisom o postojanju knjižnice u samostanu.

*Našički gvardijan i pisac o. Antun Bačić jedan je od najzaslužnijih dobavljača knjige u 18. stoljeću. Knjižnica posjeduje deset inkunabula.*⁴⁷ Zbog raznih političkih odluka u 18. i 19. stoljeću broj je samostana smanjen, pa je, nakon što ukinut samostan u Slavonskom Brodu, veliki broj knjiga prenesen u knjižnicu u Našicama. Po naredbi mađarske vlade 1812. *jedan dio knjiga odnesen je u jedan od budimskih muzeja, danas se ne zna koji točno, a popis o odnesenim knjigama nije napravljen.*⁴⁸ Kako se broj samostana smanjivao, tako se povećavao knjižni fond obližnjih samostana koji nisu bili ukinuti. Zbog nevođenja evidencije pridošlih knjiga ne zna se koje su knjige došle iz kojeg samostana, niti gdje su točno knjige odnesene. Najviše knjiga ima iz 20. stoljeća. Kao i sve samostanske knjižnice Hrvatske franjevačke

⁴⁵ Krtalić, M.; Čop, T.; Hasenay, D. Organizacijske pretpostavke zaštiti knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // *Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova*. 3, 2(2012.), Str. 126. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=115519 (5.1.2012.)

⁴⁶ iz razgovora sa fra Dragutinom Bedeničićem

⁴⁷ Jurić, Š.; Frkin, V. Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj. III. Zbirka inkunabula u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. // *Croatia Christiana periodica*. 11, 20(1987.), Str. 142.

⁴⁸ Iz razgovora sa fra Dragutinom Bedeničićem

provincije Sv. Ćirila i Metoda, franjevačka knjižnica koristi knjižničarski program CROLIST. Rijetke knjige u program unose knjižničarke zaposlene u Hrvatskoj narodnoj knjižnici i čitaonici Našice. Osim rijetkih knjiga, u tijeku je i unos knjiga novijeg datuma u katalog knjižnice. Sveukupno u knjižnici ima oko 11000 svezaka knjiga, oko 9500 naslova. Građa se ne smije iznositi iz knjižnice i zato postoji dio gdje je korisnici mogu dobiti na čitanje.

Kako je već spomenuto, za vrijeme posjeta samostanu fra Tomislav Smiljanić, koji brine o knjižnici, nije bio u samostanu, nisu bile prisutne ni djelatnice Hrvatske knjižnice i čitaonice *Našice* zbog godišnjih odmora. On nije stručna osoba. Iz spomenutog razloga, ne može se procijeniti kolika je njegova upoznatost s kvalitativnim i kvantitativnim stanjem fonda. Fra Dragutin Bedeničić kao gvardijan i župnik koji daje dopuštenje korisnicima za rad u knjižnici i posuđivanje knjiga dovoljno je upoznat je s kvantitativnim i kvalitativnim stanjem fonda da bi mogao dati relevantne informacije o fondu. Knjižnica je obnovljena i uređena u suradnji s Hrvatskom knjižnicom i čitaonicom *Našice*. Sva je građa smještena u adekvatan prostor, posebna se briga vodi o vrijednoj građi koja se čuva u trezorima. Procjenjivanje potrebne zaštite napravljeno je prilikom uređenja knjižnice i iz tog razloga vrijedna je građa u trezorima, a ostala je građa smještena na police u klimatiziranom prostoru. Posebnih naknadnih ulaganja u zaštitu zbirke nema što dugoročno može štetiti građi kao i činjenica da franjevac koji se brine o građi nije stručna osoba, iako mu svojim savjetima i radom pomažu djelatnice Hrvatske knjižnice i čitaonice *Našice*, koje unose i naslove u digitalni katalog knjižnice. Prostor u kojem je knjižnica objedinjen je u jednu cjelinu i novouređen je, tako da je sva građa zaštićena od vanjskih čimbenika koji joj mogu naštetiti – vlage, topline, svjetlosti i bioloških organizama. Sav namještaj u knjižnici je novi, police su odignute od poda, tako da u slučaju poplave bude spriječena veća šteta. U prostoriji u kojoj je smještena građa nema prozora, tako da građi ne može naštetiti sunčeva svjetlost. Budući da su prostorije klimatizirane, postoji posebna regulacija temperature. Knjižnica je osigurana od provala alarmnim sustavom, trezori s vrijednom građom uvijek su zaključani, a prilikom posjeta knjižnici uvijek je prisutan gvardijan ili redovnik koji vodi brigu o knjižnici, tako da je građa zaštićena i od moguće krađe. U slučaju katastrofe, prioritet je spasiti građu koja je smještena u trezoru. Korisnike knjižnice educira se o korištenju građe, pri korištenju stare i rijetke građe obavezne su zaštitne rukavice. Prilikom uređenja knjižnice zaštita građe bila je prioritet, a i danas je tako. Jedan od pokazatelja je i to što je za korištenje građe potrebna dozvola gvardijana samostana, na taj se način korisnike upozna prije nego što im se dopusti korištenje

građom Osim franjevaca iz samostana, knjižnicom se najviše koriste članovi Franjevačkog svjetovnog reda i Franjevačke mladeži, dakle korisnici koji su vezani uz samostan i crkvu. Iz toga razloga trebalo bi knjižnicu promovirati, da se probudi svijest u svim građanima Našica da mogu koristiti knjižnicu. Suradnja s Hrvatskom knjižnicom i čitaonicom *Našice* izvrstan je primjer kako podizati svijet o značaju kulturne baštine koja se nalazi u samostanima.

Slika 1: Samostanska knjižnica u Našicama

5.2. Samostanska knjižnica u Slavonskom Brodu

Osnutak knjižnice datira krajem 17. stoljeća, odnosno početkom 18. stoljeća, kada je sagrađen prvi samostan. Nastala je kao privatna knjižnica za tadašnje potrebe franjevaca i njihov pastoralni rad – misali, brevijari i Biblija u početku su bile jedine knjige u knjižnici. Nakon osnivanja filozofskog učilišta, knjižni fond odgovarao je potrebama učilišta. Danas samostanska knjižnica posjeduje *preko 11 000 svezaka, među kojima je veliki broj starih i rijetkih knjiga hrvatskih autora, niz značajnih djela iz 16. stoljeća i kasnijih stoljeća te dvije inkunabule – dva izdanja Biblije.*⁴⁹ Postoji katalog zbirke rariteta koji je napravio fra Vatroslav Frkin, provincijski knjižničar, koja se sada računalno uvodi u program CROLIST, a priprema se izrada kataloga ostale građe.

U knjižnici u Slavonskom Brodu zaposlena je Mirna Marjanović, diplomirani bibliotekar, što je već velika razlika u odnosu na ostale samostanske knjižnice jer o knjižnici vodi brigu stručna osoba. Knjižničarka je upoznata s kvalitativnim i kvantitativnim stanjem fonda. Napravljen je procjena potrebne zaštite građe i stoga se stara i vrijedna građa čuva u trezorima. Prostor u kojem se nalazi građa nije objedinjen u jednu cjelinu i ne postoji posebna regulacija topline, što može naštetiti građi. Namještaj u knjižnici je, iako star, funkcionalan. Budući da je jedan dio zbirke rariteta smješten u prostorije arhiva, planira se, kada to financijski uvjeti budu dopuštali, preseliti knjižnicu na drugu lokaciju koja će biti objedinjena u jednu cjelinu. Na taj će se način korisnicima olakšati pristup željenoj građi. Stručna osoba koja brine o građi svakako pridonosi kvaliteti zaštite. Građa je zaštićena od utjecaja vanjskih čimbenika – vlage, topline, svjetlosti, bioloških organizama koji joj mogu naštetiti. Na prozorima se nalaze tamni zastori koji smanjuju štetan utjecaj sunčeve svjetlosti. Prostor u kojem se nalazi građa nije klimatiziran i ne postoji nikakva regulacija topline što može biti štetno za građu. Jedino se zimi grije prostorija u kojoj boravi knjižničarka, a koja je odvojena od prostorija u kojima se nalazi građa. Svi korisnici prije uporabe građe, budu educirani kako je koristiti, da se građa dodatno ne ošteti. Pri korištenju stare i rijetke građe, obavezne su zaštitne rukavice. Korisnici su uvijek u pratnji knjižničarke, tako da je građa zaštićena od krađe. Ne postoji zaštita alarmnim sustavom, ali je građa u trezorima uvijek zaključana. U

⁴⁹ Jurić, Š.; Frkin, V. Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj. III. Zbirka inkunabula u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. // *Croatia Christiana periodica*. 11, 20(1987.), Str. 149.

slučaju katastrofe, prvo se spašava građa u trezorima, koja je dodatno zaštićena samim time što se nalazi u trezorima. Kao i u Našicama, i u ovoj knjižnici zaštita građe prioritet je knjižnične politike jer se, između ostalog, građa redovito pregledava i čisti od prašine, redovito se čiste i održavaju prostorije u kojima se nalazi građa. Svakako bi radu knjižnice pomogla suradnja s Gradskom knjižnicom u Slavonskom Brodu, jer, iako je u samostanskoj knjižnici zaposlena stručna osoba, da postoji suradnja, brže bi se završio posao upisa građe u digitalni katalog, a time bi se samostanska knjižnica popularizirala među građanima.

Slika 2: Samostanska knjižnica u Slavonskom Brodu

Slika 3: Trezori u kojima se nalazi vrijedna građa u Slavonskom Brodu

Slika 4: Inkunabula

5.3. Samostanska knjižnica u Vukovaru

Smatra se da je knjižnica počela s radom nakon što je vukovarski samostan postao nezavisan od onoga u Baču. Kako *navodi fra Vatroslav Frkin, vukovarska knjižnica jedna je od najvrednijih starih knjižnica u Hrvatskoj*⁵⁰ upravo zahvaljujući velikom broju starih inozemnih i hrvatskih knjiga. Knjige su se prvo pribavljale za potrebe pučke škole, a zatim za studij filozofije i teologije. Tako je stvorena vrijedna zbirka rijetkih djela. Za vrijeme Domovinskoga rata, franjevci su uspjeli jedan dio najvrednijih knjiga spremiti na sigurno i evakuirati. U Vukovaru se nalazi jedna *od najvećih knjižnica u Provinciji s oko 17 000 svezaka*. Knjižnica posjeduje veliki broj *hrvatskih starih i rijetkih knjiga, Croatica, te rijetke knjige na stranim jezicima i šest inkunabula. Inkunabula pod brojem 229., zapisana kod Badalića, nije nađena.*⁵¹

U samostanu i crkvi u Domovinskom ratu stradale su i knjige. Neke su knjige *spaljene, neke su vraćene u samostan oštećene, prljave, propucane mecima i gelerima.*⁵² Za nekim vrijednim knjigama još uvijek traje potraga preko Interpol. Veliki je broj knjiga, uz veliki napor fra Marka Kuroлта, iz beogradskih kasarni, gdje su knjige bile spremne za reciklažu, spašene i prenesene u samostane u Zemunu i Iloku. Nakon *dogovora međudržavnog Povjerenstva za povrat kulturnih dobara Republike Hrvatske i Republike Srbije, Franjevačkom su samostanu sv. Filipa i Jakova u Vukovaru 20. studenoga 2004. godine vraćene 3 833 stare i rijetke knjige te dokumenti vjenčanih.*⁵³ Knjige su smještene u obnovljene prostorije samostana u Vukovaru. Knjižni fond obnovljen je i mnogim donacijama, kao što je donacija hrvatskog emigranta *Vinka Nikolića koji je Vukovarskoj samostanskoj knjižnici darovao svoju osobnu knjižnicu.*⁵⁴ Danas je njegova zbirka posebno izdvojena i nosi njegovo ime. Raznim drugim donacijama uređen je i opremljen knjižnični prostor, restauriran je i dio knjiga. *Još je dvjestotinjak knjiga*

⁵⁰ Frkin, V. Arhiv, knjižnica i rijetke knjige. // Katalog izložbe : Vukovar- pripremajući povratak, Str. 67.

⁵¹ Jurić, Š.; Frkin, V. Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj. III. Zbirka inkunabula u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. // Croatica Christiana periodica. 11, 20(1987.), Str. 167.

⁵² Župa sv. Filipa i Jakova u Vukovaru

URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/franjevci-u-vukovaru/povijesna-prisutnost/> (5.1.2014.)

⁵³ Isto,

URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/franjevci-u-vukovaru/povijesna-prisutnost/> (5.1.2014.)

⁵⁴ Isto,

URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/franjevci-u-vukovaru/povijesna-prisutnost/> (5.1.2014.)

na restauraciji u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.⁵⁵ U samostanu postoji i manja knjižnica Franjevačkog svjetovnog reda s duhovnom literaturom novijeg datuma. Kao i u gore spomenutim samostanskim knjižnicama, i u ovoj je knjižnici u tijeku unos starih i rijetkih knjiga u program CROLIST. I danas se nabava novih knjiga vrši donacijama i zamjenama knjiga koje samostan sam izdaje.

Iako je razgovor vođen sa župnikom koji ne brine o knjižnici, on ipak daje dozvolu korisnicima za korištenje građe, može se također smatrati odgovornom osobom za rad knjižnice i dovoljno je upoznat s kvantitativnom i kvalitativnim stanjem fonda da bi mogao dati relevantne informacije o fondu. Ni župnik, fra Ivica Jagodić, ni gvardijan samostana fra Gordan Propadalo, koji brine o knjižnici, nisu stručne osobe, što može naštetiti građi. Napravljena je procjena zaštite i sva se vrijedna i stara građa nalazi u trezorima. Prostor u kojem se nalazi knjižnica je novouređen i objedinjen u jednu cjelinu i sva je građa smještena u adekvatan prostor. Sav je namještaj u knjižnici nov, police su odignute od poda, pa se tako sprečava šteta od moguće poplave, prostor je klimatiziran te time postoji posebna regulacija temperature. Građa je zaštićena od utjecaja vanjskih čimbenika – vlage, topline, svjetlosti, bioloških organizama koji joj mogu naštetiti. Unos građe u digitalni katalog rade djelatnice Gradske knjižnice *Vukovar*. O knjižnici ne brine stručna osoba, zato djelatnice Gradske knjižnice *Vukovar* svojim savjetima pomažu u radu knjižnice. Nakon što djelatnice Gradske knjižnice *Vukovar* budu gotove s upisom građe u digitalni katalog, bilo bi poželjno kada bi se ili zaposlila stručna osoba ili stručnjak volonter koji bi se nastavio adekvatno brinuti o građi stalno boraveći u knjižnici. Prostorije knjižnice dodatno su osigurane alarmnim sustavom, a trezori u kojima se nalazi građa uvijek su zaključani. U slučaju katastrofe, prioritet je, kao i u svim samostanima, spasiti staru i vrijednu građu koja je u trezorima. Svaki korisnik bude educiran kako koristiti građu i daju se na korištenje zaštitne rukavice, ako je u pitanju stara i vrijedna građa. Zaštita građe bila je prioritet prilikom uređenja samostanske knjižnice, kao što je i danas. Kako se građom još uvijek služe uglavnom osobe vezane uz samostan i njegov pastoralni rad trebalo bi, kao i u Našicama, probuditi svijest građana o postojanju samostanske knjižnice.

⁵⁵ Župa sv. Filipa i Jakova u Vukovaru

URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/samostan-i-crkva-sv-filipa-i-jakova/samostanska-knjiznica-i-arhiv/> (5.1.2014.)

Slika 5: Knjige koje su oštećene tijekom Domovinskog rata u Vukovaru

Slika 6: Katalog u listićima

5.4. Samostanska knjižnica u Iloku

Tek se u 18. stoljeću može tražiti početak rada knjižnice. Fra Vatroslav Frkin navodi kako u djelu *Josipa Badalića Inkunabule u Narodnoj Republici Hrvatskoj Ilok nije spomenut kao nalazište inkunabula. Nakon detaljnog pretraživanja iločke samostanske knjižnice, pod vodstvom prof. Šime Jurića, ustanovljeno je da Ilok ima četiri inkunabule.*⁵⁶ Iločke inkunabule ne spominju se ni u djelima Marina Srakića *Inkunabule i rariteti Dijacezanske biblioteke u Đakovu*, Pavla Galića i Mate Mihaljevića *Katalog inkunabula u fondu naučne biblioteke u Zadru* ni u istraživanjima Šime Jurića koja su objavljena u časopisu *Croatica Christiana*. Kolika je vrijednost zbirke inkunabula pokazuje i inkunabula *Campus sophistarum Stephanusa de Monte*, Leipzig, 1496., koja postoji još samo u *The British Museumu*.⁵⁷ Zahvaljujući filozofskoj i teološkoj školi, sadašnja samostanska knjižnica ima *oko 400 svezaka*, od čega *četiri inkunabule, odnosno njihove fragmente*, i *zavidan broj starijih knjiga tiskanih od šesnaestog do devetnaestog stoljeća.*⁵⁸ U tijeku je obnova cjelokupnog samostana. Mora se renovirati i srednjovjekovna kula u kojoj je od 1986. godine smještena knjižnica, pa se knjižnica privremeno seli u drugi prostor. Stara vrijedna građa smještena je u tri trezora koji se nalaze u prostoriji ispred kule u kojoj su smještene i knjige novijeg datuma. Pripremljena su i računala koja će omogućavati upis građe u digitalni katalog knjižnice. U kuli su knjige poslagane po stoljećima. Samostanska knjižnica nije dostupna javnosti, jer još nije popisana sva građa. Fra Vatroslav Frkin popisao je hrvatske rijetke knjige u koje ubraja i stare udžbenike. Redovito se u franjevačkim knjižnicama nalaze i arhivi. Iločki samostanski i župni arhiv odvojeni su i složeni. Nabava novije građe ide isključivo kroz donacije, jer samostan trenutno nema financijskih sredstava za nabavu novih knjiga.

Knjižnica iločkog samostana nije otvorena za javnost, njome se služe samo franjevci i časne sestre koje djeluju u samostanu. Za građu se ne brine stručna osoba, što dodatno šteti građi. Iako fra Vatroslav Frkin, provincijski knjižničar, brine o knjižnici, kao i o svim ostalima, on

⁵⁶ Frkin, V. Inkunabule franjevačkog samostana u Iloku. // Zbornik muzeja grada Iloka / Mato Batorović. Zagreb : Muzej grada Iloka, 1993. Str. 73.-74.

⁵⁷ Isto, Str. 75.

⁵⁸ Jurić, Š.; Frkin, V. Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj. III. Zbirka inkunabula u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. // *Croatica Christiana periodica*. 11, 20(1987.), Str. 136.

ne boravi stalno u Iloku, tako da zaštita građe gubi na kvaliteti. Popisane su jedino inkunabule i stare rijetke knjige. Sva stara i vrijedna građa čuva se u trezorima, dok ostala građa, iako je zaštićena od vlage, sunčeve svjetlosti, topline, nije zaštićena od pijeska koji ju polako uništava tako da bi se knjige što prije trebale preseliti kako bi se obnovila kula. Nakon završetka radova u planu je otvoriti samostansku knjižnicu za javnost. Međutim, proces priprema za otvaranje knjižnice dugotrajan je i zahtijeva puno rada i financijskih sredstava. Kao i u ostalim samostanima, popravci i renoviranja rade se prema prioritetu, pa se trenutno ne može reći kada će na red doći samostanska knjižnica. Oprema potrebna za rad, računala, stolovi, stolice, pripremljeni su i čekaju korištenje. Vjerojatno bi proces popisivanja građe i unosa u digitalni katalog, nakon što se renovira kula i knjižnica vrati u kulu, tekao brže da postoji suradnja s Gradskom knjižnicom i čitaonicom *Ilok* ili da se zaposli stručno osoblje. Promatrajući stanje u ostalim spomenutim samostanskim knjižnicama, vjerojatno će do takve suradnje i doći.

Jedino u samostanskoj knjižnici u Iloku zaštita građe nije adekvatna, dok je u ostalim knjižnicama spomenutih samostana, zaštita cjelokupne građe prioritet.

Slika 7: Samostanska knjižnica u Iloku

Slika 8: Trezor u kojem su smještene vrijedne knjige u Iloku

Slika 9: Zlatni pijesak koji šteti knjigama

6. OD CRKVENE RIZNICE DO IZLOŽBENOG POSTAVA

*Crkvene riznice prvi su i najstariji institucionalizirani oblici sabiranja u Hrvatskoj.*⁵⁹ Riznice su nastale iz sakristija u kojima su se svećenici i redovnici, kao i danas, pripremali za liturgijsko slavlje. Do srednjeg vijeka, uz sakristije se nalazila još jedna posebna prostorija u kojoj su se čuvale knjige i biblijski tekstovi i ostali potrebni predmeti za bogoslužje. Tako da možemo reći da su preteča današnjih crkvenih muzeja i knjižnica crkvene riznice. Kasnije su te dvije sakristijske prostorije postale jedna. U riznicama su se, osim liturgijskih predmeta, čuvale i moći svetaca, a imale su i izrazitu ekonomsku vrijednost o čemu svjedoči i činjenica da su imale funkciju trezora pa su građene na sigurnim mjestima. Dokaz da je rasla svijest o potrebi očuvanja crkvenog blaga i Uredba Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim muzejskim zbirkama, 2000. godine, prilog 1., u kojem se spomenikom crkvene umjetnosti u širem značenju smatraju sve crkvene građevine i svi predmeti umjetnosti i obrta koji su služili ili još uvijek služe bogoslužju, bez obzira na to jesu li proglašeni spomenicima kulture. Kao i knjižnice, crkvene muzeje može osnovati biskup-ordinarij ili redovnički provincijal na području svoje provincije i za svoj rad muzej je dužan odgovarati osnivaču. Svrha crkvenih muzeja i muzejskih zbirki jest popisivanje (registriranje), prikupljanje, čuvanje, znanstveno obrađivanje i prezentiranje javnosti crkvenih spomenika umjetnosti.⁶⁰

Izložbeni postavi u Našicama i Iloku nastali su zahvaljujući crkvenim riznicama. Izloženi predmeti izašli su iz funkcija, pridodano im je značenje i postali su dio baštine. Prikupljeni su, kao i svi predmeti koji su se nalazili u crkvenim riznicama, raznim darovima, ostavštinom, ali i kupnjom, o čemu svjedoče i računi nađeni u nekim crkvenim riznicama.

⁵⁹ Vujić, Ž. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb : Art magazin Kontura, Hrvatsko muzejsko društvo, Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2007. Str. 48.

⁶⁰ Uredba HBK o crkvenim muzejskim zbirkama, prilog 1.

7. MUZEOLŠKE FUNKCIJE

Prema Peteru van Menschu muzeologija je znanost koja se bavi istraživanjem selekcije, održavanja javnog pristupa materijalnim očitovanjima kulture i prirode koja se čuva u institucijama (muzejima) u cilju istraživanja, odgoja i rekreacije.

U suvremenoj muzeologiji istaknula su se dva modela prepoznavanja muzeoloških funkcija Peter van Mensch ih definira kao CC model (Curation-Communication ili skrb-komunikacija) i PRC model (Preservation-Research-Communication ili zaštita-istraživanje-komunikacija). PRC model je prihvatljiviji jer, s gledišta muzeološke teorije, može biti primijenjen na kulturnu baštinu u cjelini. Zaštita, istraživanje i komunikacija mogu djelovati individualno na okolinu, a mogu se povezati unutar cjeline muzeja.

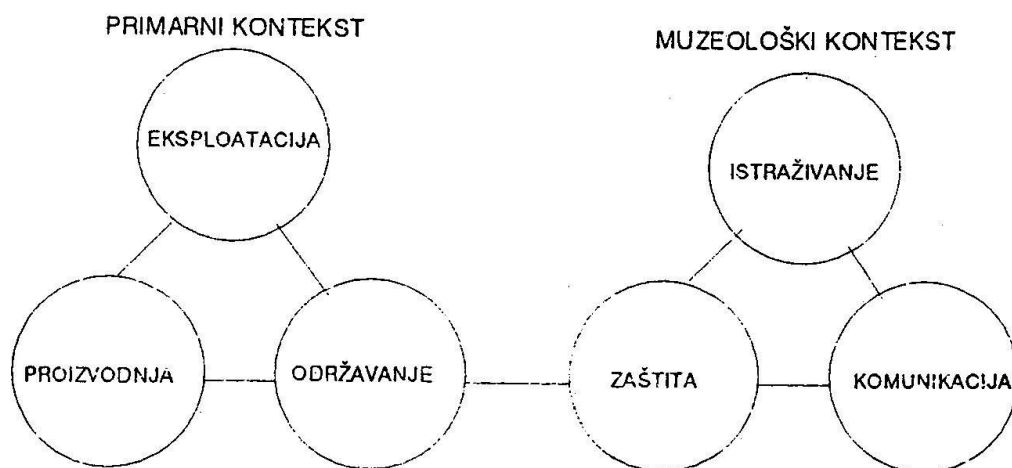
Zaštita predmeta prenošenjem u muzej, fizička zaštita muzejskih predmeta i sigurnost u muzejskim zgradama su kriteriji zaštite, prema P. van Menschu, po kojima će se promatrati izložbeni postav u samostanima u Našicama i Iloku.

7.1. Zaštita

Provodeći mjere zaštite koje su potrebne za očuvanje predmeta i stvarajući prikladne uvjete čuvamo kulturnu baštinu za budućnost.

Kriteriji kojima će se provoditi zaštita predmeta ovise o tome je li riječ o pokretnoj ili nepokretnoj baštini i o tome koliko je predmet oštećen. Osim sabiranja predmeta i prenošenja u muzej, provođenja preventivnih mjera u muzejskom prostoru i kurativnih mjera na samome predmetu, zaštita podrazumijeva i brigu za sigurnost predmeta od elementarnih i drugih nepogoda, ratnih razaranja, krađe i vandalizma.

Prema Peteru van Menschu zaštita je spona i odnos između primarnog i muzeološkog konteksta. *Primarni kontekst čine proizvodnja-eksploatacija-održavanje, a muzeološki kontekst zaštita-istraživanje-komunikacija; te se zaštita veže uz održavanje.*⁶¹ Čim izdvojimo predmet iz njegove okoline (*in situ*) u neku novu okolinu (*ex situ*) dolazi do promjene konteksta. *Pokretnu baštinu čuvamo najčešće ex situ, a nepokretnu in situ* te se prema tome muzejski predmeti i zbirke čuvaju uvijek u *ex situ* tj. u nekoj novoj okolini.

Slika 10 : Primarni i muzeološki kontekst prema Peteru van Menschu

⁶¹ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 170.

7.1.1. Zaštita predmeta prenošenjem u muzej

Zaštita odabranih predmeta u muzejskom kontekstu i njihovo pretvaranje u muzejske predmete znači uočavanje i odabir onih predmeta u svijetu koji imaju vrlo bogat zbiljski identitet⁶², identitet u trenutku susreta s njim, tj. predmeti kojima prijeti opasnost od propadanja u njihovoj okolini te se jedino mogu sačuvati u zbirkama i muzejima. Na taj način predmeti stječu drugi identitet; s promjenom okoline dolazi i novo značenje. Predmeti bivaju smješteni u muzej kako bi se očuvala njihova iznimna vrijednost i vrijednost tog trenutka sadašnjosti.

Prenošenjem predmeta u muzej mijenja se i značenje predmeta jer predmeti u muzeju nemaju više onu funkciju koju su imali u stvarnosti. Time predmet u novom zbiljskom identitetu gubi dio funkcionalnog identiteta koji je imao u prošlosti i taj se predmet pokušava interpretirati.

Z. Z. Stransky razlikuje *aktivno i pasivno sabiranje*.⁶³ Aktivno sabiranje rezultat je terenskog rada, razmjene i kupovine, a pasivno su sabiranje darovi i ostavština. Svaki muzej i zbirka imaju svoju politiku sabiranja koja se tijekom godina mijenja, ovisno o ciljevima muzeja i zbirke. Ono što im je svima zajedničko jest to da je sabiranje prvenstveno zaštitna mjera.

7.1.2. Fizička zaštita muzejskih predmeta u muzejima

Zaštita muzejskih predmeta od fizičkog propadanja u muzejskoj stvarnosti temelji se na zaštiti fizičkih osobina i cjelovitosti muzejskih predmeta.⁶⁴ Najvažniji zadatak zaštite muzejske građe stvaranje je povoljnih uvjeta u kojima će predmet moći ispuniti funkciju zbog koje je izdvojen iz svoje izvorne okoline.

⁶² Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 172.

⁶³ Isto, Str. 173.

⁶⁴ Isto, Str. 174.

U muzejskom prostoru *nužno je osigurati kvalitetne kriptoklimatske uvjete, dobar i stabilan odnos temperature i relativne vlage zraka te zaštititi predmete od svjetla i zagađenog zraka.*⁶⁵

Provodeći preventivne mjere te pregledavanjem i kontroliranjem klimatskih uvjeta, održavanjem čistoće i mjera protiv zagađivanja, zaraze i drugih bioloških nametnika, sprečava se propadanje muzejske građe.

*Kurativne mjere, kojima se fizički zadire u materijal i strukturu muzejskog predmeta provode se tek nakon što preventiva nije dala rezultata ili ako je predmet došao u muzej u stanju na koje se mora reagirati.*⁶⁶ Kurativne mjere koje se provode u muzejima su konzerviranje, kao neutralan oblik fizičkog zadiranja u materijal, i restauriranje, kod kojeg se ulazi u sferu oblika i načina obrade materijala.

Ako je *zaštita oblika*⁶⁷ u opasnosti izrađuju se i koriste kopije ili modeli. Peter van Mensch kao razloge izrade kopija navodi slučajeve kada original pripada nekoj drugoj instituciji ili ako je original izgubljen, ako su njegove dimenzije velike ili je on neprenosiv (freske, arhitektura, fragmenti i drugo), zatim ako je original lomljiv i kada je posrijedi sigurnost zbog velike vrijednosti originala te kada je neetično dobiti ili izložiti original. Zbog fiksiranog zbiljskog identiteta nekoga predmeta u vremenu očituje se vrijednost kopije. Kopija također može poslužiti kao edukativno sredstvo, jer se tada interpretira oblik i način obrade predmeta.

Uz odgovarajuću izradu dokumentacije i izlaganje predmeta uz odgovarajuće tumačenje, stječemo predodžbu o značenju pojedinog muzejskog predmeta. Zaštitom značenja muzejskog predmeta postiže se i podizanje svijesti o važnosti i vrijednosti predmeta baštine.

*Zaštitu predmeta u muzejima nužno je ostvariti pri svakom dodiru predmeta od trenutka njihova prikupljanja na terenu do izlaganja na izložbi.*⁶⁸ Iako se predmetima rukuje svakodnevno i u svim prostorijama muzeja, posebnu brigu i pozornost oko zaštite predmeta zahtijeva transport predmeta u muzej.

⁶⁵ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 174.-175.

⁶⁶ Isto, Str. 175.

⁶⁷ Isto, Str. 176.

⁶⁸ Isto, Str. 178.

Na zaštitu muzejskih predmeta u muzejima odnosi se jednim dijelom i *Temeljni kodeks profesionalne etike u muzejima koju je donio ICOM 1896. godine u Buenos Airesu*.⁶⁹ Rad s muzejskim predmetima dopušta se jedino educiranom osoblju koje će uvažavati sve tri osnovne odrednice muzejskog predmeta: materijal, oblik i značenje te poštovati cjelovitost predmeta kao nositelja poruka i informacija. Profesionalna etika zaštite odnosi se na sve stupnjeve zaštite od preventive do redovitog održavanja. Posebnu ulogu u zaštiti muzejskih predmeta ima kustos koji je, kao *osnovni čuvar muzejske zbirke i predmeta u njoj*, odgovoran za cjelokupnu zaštitu predmeta od fizičke zaštite predmeta do zaštite značenja predmeta i mora osigurati da jedino educirano osoblje skrbi o svim muzejskim predmetima.

Zaštita muzejskih predmeta nalaže proučavanje uvjeta u kojima se predmeti nalaze i uzroke oštećenja. Beskorisno je uklanjati posljedice, ako nisu uklonjeni uzroci, a za to je potrebno visokoprofesionalno osoblje. U utvrđivanju uzroka oštećenja muzejskih predmeta razlučujemo dva aspekta. Jedan se odnosi na tretmane predmeta koje smo donijeli u muzej iz vanjskog svijeta, a drugi se odnosi na tretmane koji se provode nad muzejskim predmetima u muzejskom kontekstu. Klasifikacija uzroka oštećenja Bernarda M. Feildena i danas je aktualna za muzejske predmete. On razlikuje unutarnje i vanjske uzroke oštećenja kulturne baštine. Unutarnji su uzroci oštećenja svojstvo materijala, svojstvo konstrukcije i slaba izvedba, a vanjski su uzroci oštećenja prirodni uvjeti, klima (sunce, vjetar, temperatura), biološki uzroci, prirodne katastrofe, čovjek itd. Kontrola i organizacija svih muzejskih aktivnosti treba biti takva da se štite muzejski predmeti od trenutka kada su smješteni u muzejski prostor.

⁶⁹ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 179.

7.1.3. Sigurnost u muzejskim zgradama

Sigurnost u muzejskim zgradama odnosi se na zaštitu od prirodnih i ratnih razaranja, krađe i vandalizma te socijalizaciju zaštite. Osnovni je oblik zaštite protiv prirodnih katastrofa i ratnih razaranja da se *pri određivanju lokacije muzeja vodi računa o mikrolokacijama*⁷⁰ kako bi se otklonile sve potencijalne opasnosti (potresi, poplave, klizanje tla, požari, jaki vjetrovi). Muzejske zgrade moraju biti projektirane tako da budu otporne na sve opasnosti, a raspored muzejske građe u spremištima i na izlozbama mora biti takav da se u što kraćem roku i sa što manjim posljedicama sva muzejska građa može evakuirati. Isto vrijedi i za adaptirane zgrade u kojima je puno teže ostvariti zadane standarde zaštite. Adaptaciju je potrebno provesti tako da se zgrada osposobi za određeni stupanj otpornosti na rizike, a da pritom ne izgubi svoju kulturno-povijesnu vrijednost.

Kvalitetnim sigurnosnim rješenjima (čuvarska služba, alarmi, uređaji praćenja, postavljanje barijera) možemo zaštititi muzejske predmete od krađe i vandalizma. Štiteći muzejski predmet zapravo štitimo integritet zbirke i njezine informacijsko-komunikacijske kulturnopovijesne uloge u kojoj je muzejski predmet sastavni dio cjeline.

*Socijalizacija zaštite ide za tim da se predmeti što je više moguće štite in situ, na mjestu pronalaska i da se ne prenose u muzej, ako imaju moguću socijalnu sigurnost*⁷¹, već da se razvija svijest ljudi da je lakše prihvaćati poruke koje potencijalni muzejski predmeti nude u njihovom autentičnom ambijentu. Poticanje ljudi da žive s predmetima u povijesnim ambijentima i u onim prostorima za koje su dotični predmeti stvarani pravi je oblik socijalizacije zaštite. Odgovornost je i na muzejskim institucijama za ozbiljniji pristup zaštiti kulturne baštine u cjelini.

⁷⁰ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 183.

⁷¹ Isto, Str. 184.

7.2. Dokumentacija

*Dokumentiranje kulturne baštine organizirani je proces bilježenja informacija što ih posjeduju i emitiraju predmeti i cjeline baštine.*⁷² Čuvajući dokumentaciju o kulturnoj baštini čuvamo sve informacije koje su vezane za neki vremenski trenutak ili razdoblje. Etika prikupljanja informacija o predmetima mora se provoditi na svim stupnjevima procesa. Dokumentacija zapravo bilježi sadašnjost te ju pretvara u prošlost kako bi se koristila u budućnosti.

*Prema sadržaju i funkciji razlikujemo tri grupe dokumentacije – primarnu, sekundarnu i tercijarnu.*⁷³ Primarna dokumentacija izrađuje se u direktnom dodiru s predmetom, sekundarna dokumentacija obuhvaća prijenos primarne dokumentacije u druge medije kao što su mikrofilm, magnetne vrpce, diskete i ostali mediji memoriranja i tercijarna dokumentacija koju čine pregledi, kartoteke, katalozi, indeksi, popisi i svi drugi oblici pregleda nad dokumentacijom.

Da bi se dokumentiranje kvalitetno provelo, treba poštivati principe kojima se osigurava sustavnost i djelotvornost. Principi koje treba poštivati poštivanje su vrijednosti predmeta baštine i njihove cjelovitosti, svrhovitost kojim se osigurava primjenjivost dokumentacije, preciznost i egzaktnost kojima zadiremo u kvalitetu podataka, pravodobnost kojom registriramo događanja na predmetu ili na cjelini baštine vezano uz tijek kronološkog vremena, sveobuhvatnost koja obavezuje da se predmetu pristupa sa svih aspekata mogućih interesa, postupnost, selektivnost kojom se sprečava nepotrebn rast dokumentacije te kontinuiranost.

Iako se izravnim dodirom s izvornikom mogu dobiti najtočnije informacije, uporabom postojeće dokumentacije on se smanjuje pa se onemogućuje oštećivanje izvornog predmeta. Sva dokumentacija o predmetima koja je dobro očuvana i arhivirana vremenom postaje kulturna baština.

⁷² Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 190.

⁷³ Isto, Str. 191.

7.3. Komunikacija

Komunikacijom poruka kulturne baštine jača se svijest o baštini, ona postaje dijelom svakodnevnog života i time postaje dijelom identiteta sredine. *Izložba u muzeju oblik je muzejskog komuniciranja izlaganjem i interpretacijom muzejskih predmeta.*⁷⁴ Na se taj način prenose poruke muzejskih predmeta društvu.

Za Petera van Menscha izložba je rezultat procesa selekcije i manipulacije informacijama, gdje posjetitelj prihvaća sudove i interpretacije kojima muzej kao medij određuje značenje.

Izložbom se komuniciraju i oblikuju poruke realnog i muzealnog svijeta, tj. prošlosti i sadašnjosti, te se na taj način uspostavlja komunikacija između posjetitelja i onoga što predstavlja izložbu.

Da bi taj komunikacijski proces bio uspješan, osim korištenja muzeografskih pomagala kojim se izložba služi, posjetitelji moraju biti otvoreni za nove spoznaje, imati određeno znanje o izloženom sadržaju, zanimanje za njega te barem djelomično oblikovan stav. *Tek se nakon toga uspostavlja veza između izloženih predmeta i izložbe kao skupa predmeta i posjetitelja.*⁷⁵ Nakon što predmeti i izložba pruže poruke posjetitelju, on na osnovi tih poruka formira svoju informaciju, odnosno vlastito mišljenje.

⁷⁴ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 201.

⁷⁵ Isto, Str. 200.

8. IZLOŽBENI POSTAV U SAMOSTANIMA

Stanje izložbenih postava u Našicama i Iloku promatra se muzeološkim funkcijama.

U Vukovaru je u planu napraviti izložbeni postav koji će sadržavati darove štovatelja sv. Bone, u Slavonskom Brodu izložbeni postav sadržavao bi liturgijske predmete i misna ruha. U Slavonskom Brodu vrijedna su crkvena ruha restaurirana i jednom godišnje dolazi restauratorski zavod iz Ludbrega u njihovu kontrolu. Određena je lokacija postava u samostanu – planira se napraviti u hodniku samostana koji zbog svojih dimenzija odgovara prostoru u kojem se može napraviti izložba, predmeti su prikupljeni, neki su i restaurirani i zaštićeni od propadanja, ali još uvijek nisu izloženi jer nisu prikupljena financijska sredstva za to i nije završena vanjska obnova samostana koja je prioritet

Slika 11: Hodnik u Slavonskom Brodu u kojem je predviđeno napraviti izložbeni postav

Slika 12: Kutije u kojima su smještena vrijedna crkvena ruha u Slavonskom Brodu

Slika 13: Dio darova štovatelja sv. Bone u Vukovaru

8.1. Izložbeni postav u Našicama

U samostanu se nalazi stalni izložbeni postav koji je rađen u suradnji sa Zavičajnim muzejom *Našice*. Otvoren je u samostanskom hodniku na katu uz crkvu 2000. godine u sklopu proslave 100. obljetnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Svaki posjet izložbenom postavu uključuje i posjet crkvi sv. Antuna Padovanskog čiji je unutrašnje uređenje baroknog i rokoko stila.

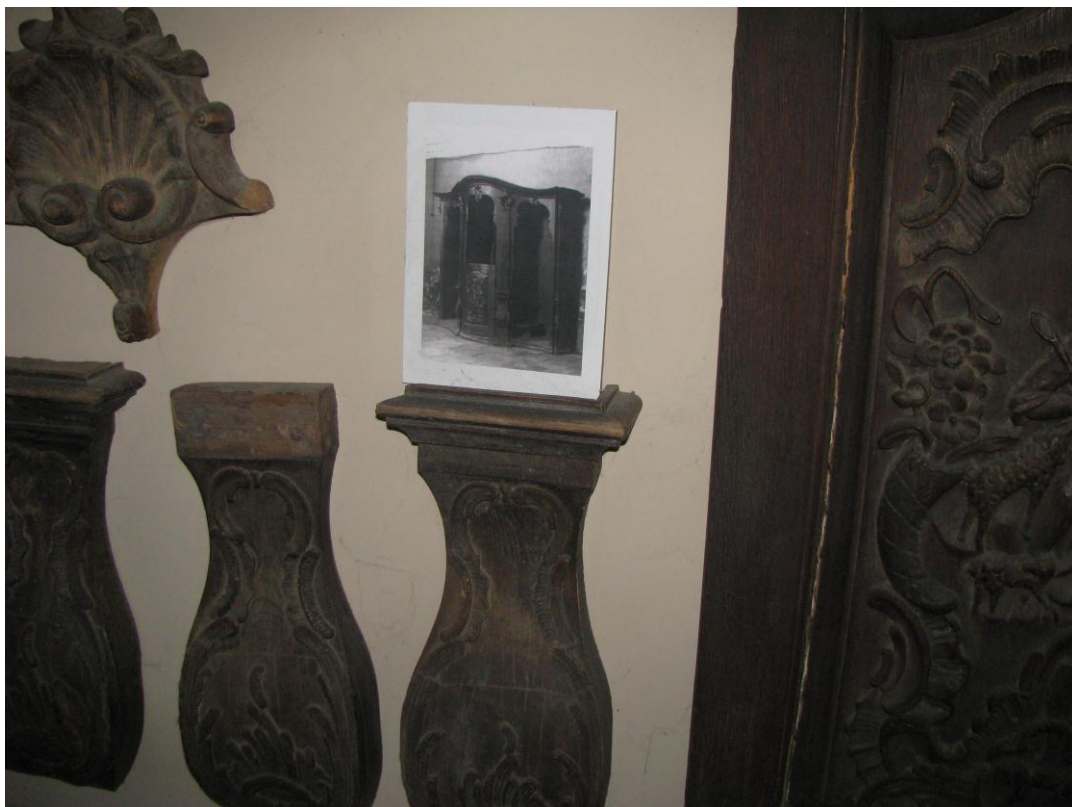
U izložbenom prostoru, izloženi su predmeti koje su franjevci koristili u liturgiji i svom svakidašnjem radu, većina ih pripada kasnobaroknom razdoblju. Izloženi su crkveno ruho, liturgijsko posuđe, kipovi svetaca, križevi, umjetničke slike, dijelovi stare ispovjedaonice, molitvenici, pekači za hostije, stari namještaj. Svi izloženi predmeti nalazili su se u samostanu, samostanskoj crkvi ili u okolnim, manjim crkvama.

Kao specifičnost crkvenih zbirki, neki se kaleži koriste za velike crkvene blagdane. U prostoriji pored, u koju se ulazi iz izložbenog prostora, rekonstruiran je nekadašnji izgled sobe u kojoj su boravili franjevci. Izloženi predmeti prikupljeni su pasivnim sabiranjem, tj. darovima i ostavštinom prema podjeli Z. Z. Stranskog. Jedan dio izložaka, većinom fizički manjih, nalazi se u staklenim vitrinama, koje ih štite od prašine, bioloških nametnika i dodira posjetitelja. Ne postoji posebna regulacija relativne vlažnosti zraka, temperature, svjetlosti i zagađenog zraka što može dodatno naštetiti izloženim predmetima. Temperatura u izložbenom prostoru ista je kao i u svim ostalim samostanskim prostorijama što također može naštetiti predmetima. Izvor svjetlosti je sunčeva svjetlost koja prodire kroz prozore. Budući da je izložbeni postav rađen u suradnji sa Zavičajnim muzejom *Našice* i da je osoblje muzeja rukovalo predmetima, poštovana je etička pretpostavka da se rad s muzejskim predmetima dopušta jedino muzejskom osoblju. Izložbeni predmeti nalaze se u očuvanoj samostanskoj zgradi, u samostanskom hodniku, tj. u prostoriji koja ima oblik pravokutnika i na su taj način zaštićeni od prirodnih nepogoda – vjetra, kiše i poplave. Za zaštitu od provala ugrađen je alarm, ali i pri svakoj posjeti crkvi i samostanskom izložbenom prostoru posjetitelje vodi netko od franjevaca iz samostana. Izloženi predmeti koji nisu u vitrinama, nalaze se na povišenim postoljima što posjetiteljima predstavlja barijeru. Također, na ulazu u prostoriju u kojoj se nalazi nekadašnje svakodnevno okruženje franjevaca stoji barijera kao zabrana ulaska u prostoriju. Na taj su način izloženi predmeti zaštićeni od neposrednog kontakta s posjetiteljima.

Neki su predmeti posuđivani muzejima za potrebe njihovih izložbi, ali pravilnik o uvjetima posuđivanja ne postoji, kao ni posebna prostorija u kojoj se mogu vršiti neka istraživanja. Postoji dokumentacija koja govori o tome koji su predmeti posuđeni, kojem muzeju, za koju svrhu i dogovor da će biti vraćeni u stanju u kojem su ih preuzeli. Cjelokupnu dokumentaciju o predmetima nije bilo moguće dobiti na uvid zbog odsutnosti franjevca koji brine o njoj.

Orijentacija je na stalnoj izložbi polukružna, a u sredini izložbenog prostora nalaze se vitrine, koje predstavljaju barijere, ali i posjetiteljima pokazuju kojim se tijekom kreće izložba. Pored svakog predmeta nalaze se i predmetne legende. Radi bolje komunikacije i razumijevanja, pored nekih izložaka postavljene su fotografije koji ukazuje na kontekst kojem je predmet izvorno pripadao, kao na primjeru stare ispovjedaonice. Pored izloženih vrata nalazi se crtež rekonstrukcije kako je ona nekada izgledala što posjetitelju omogućava razumijevanje stvarnog identiteta muzejskog predmeta. U pokrajnjoj sobi nalazi se rekonstrukcija sobe u kojoj su franjevci boravili. Izloženi su predmeti koji su koristili franjevcima u njihovom svakodnevnom životu kao što su habit, crkveno ruho, pisaći stol, stare novine, krunica, stroj za pravljenje hostija. Susret s ambijentom vraća posjetitelje u prošlost i približava im franjevački način života. Kako je uvijek u pratnji posjetitelja netko od franjevac iz samostana, obučen u habit, tako je i osjećaj doživljaja autentičnosti izloženog veći jer posjetitelji imaju priliku susreti osobu koja živi samostanskim životom i danas.

Primjer suradnje franjevačkog samostana u Našicama sa Zavičajnim muzejom *Našice* i Hrvatske knjižnice i čitaonice *Našice* trebali bi slijediti svi samostani Provincije. Samostan je omogućio korištenje knjižne građe i kroz izložbeni postav približio franjevce građanima Našica.

Slika 14: Dijelovi stare ispovjedaonice

Slika 15: Pekači za hostije

8.2. Izložbeni postav u Iloku

Izložbeni prostor smješten je na gornjem katu samostana. Na samom početku nalazi se jedan dio slika koje tematiziraju dolazak franjevacu u Ilok. U hodniku koji vodi do srednjovjekovne kule, izložene su umjetničke slike koje prikazuju život sv. Ivana Kapistrana. Prije ulaska u kulu nalaze se crkvena ruha u vitrinama. Kula nosi naziv kula sv. Ivana Kapistrana. U kuli su izložene fotografije, geografske karte, umjetničke slike i dokumenti koje govore o životu sv. Ivana Kapistrana i njegovim spomenicima u svijetu. Izložene su i fotografije koje prikazuju Iločku crkvu i samostan u Domovinskom ratu te posjet političkih i crkvenih predstavnika. Osim fotografija i slika, izložena su i vojna obilježja vojske koja je djelovala na području Iloka za vrijeme Domovinskog rata, a izloženi su i predmeti koji su pronađeni u samostanu poput starih samostanskih vrata, ispovjedaonice, klecala, brod na sredini prostorije koji predstavlja dolazak sv. Ivana Kapistrana.

Predmeti su prikupljeni pasivno – darovima i ostavštinom prema podjeli Z. Z. Stranskog. Izloženi predmeti nisu zaštićeni. Ne postoji nikakva regulacija relativne vlažnosti zraka, temperature, zagađenog zraka, kao ni zaštita od sunčevog svjetla. U vitrinama su jedino izložena crkvena ruha i vojna obilježja. Vitrine u kojima se nalaze crkvena ruha kućne su izrade i ne predstavljaju nikakvu zaštitu osim barijere. U dnu vitrine može se vidjeti prašina i paučina koje dodatno štete predmetima i uništavaju ih. U izložbenom prostoru ne postoji nikakva vrsta zaštite, osim brisanja prašine u kuli koju posjetitelji najčešće posjećuju. Temperatura je regulirana kao i u ostalim samostanskim prostorijama i to tako što su samostanske zidine građene tako da ljeti hlade, a zimi zadržavaju toplinu. Izložbu je dijelom postavljalo profesionalno osoblje. Redovnik koji je tada bio u samostanu, fra Flavijan Šolc, je uz pomoć Mate Batorovića, muzealca po struci, godine 1985. postavio sadašnju izložbu. Nakon Domovinskog rata i povratka dodan je i dio izložbe koji govori o Domovinskom ratu. Izložbeni prostor smješten je u samostanu, pa je time zaštićen od vjetrova, kiše i poplava. Plan za brzu evakuaciju u slučaju požara ne postoji. Samo vitrine možemo smatrati barijerama. Sa svim ostalim predmetima, koji nisu u vitrinama, posjetitelji mogu doći u direktan dodir. Dokumentacija o izloženim predmetima ne postoji, niti postoje naznake da bi se u skorije vrijeme mogla početi stvarati. Tijek je cjelokupne izložbe kružni. Počinje u samostanskoj crkvi gdje posjetitelji mogu vidjeti mjesto preminuća sv. Ivana Kapistrana, a potom slijedi izložbeni prostor na katu samostana. U kuli sv. Ivana Kapistrana tijekom je izložbe također

kružni i prati razdoblje od davne prošlosti do novije povijesti – razdoblja Domovinskog rata. Kula je pretrpana izloženim predmetima, jer se u malom, autentičnom prostoru iz vremena sv. Ivana Kapistrana, željelo pokazati njegov život, povijest i ostavštinu, kao i život samostana i crkve u Domovinskom ratu. Legende postoje samo u kuli sv. Ivana Kapistrana. Vitrine u kojima se nalazi crkveno ruho bez ikakvih su informacija o izloščima. Ulaznice se za posjet crkvi i postavljenoj izložbi ne naplaćuju, a posjetitelje u obilazak uvijek vodi netko od franjevac iz samostana.

Iako je izložba napravljena na neprofesionalan način i predmeti se nalaze u nezaštićenim uvjetima, ona je ipak pokazatelj kolika je želja franjevac da bez ikakvih financijskih sredstava predstave javnosti svoju baštinu. Budući da se trenutno radi na obnovi cijeloga samostana, dolazi se i do novih iskopina i otkrića. Jednoga će dana doći i do novog postava.

Srednjovjekovna kula i njezin ugođaj čine idealnu lokaciju za predstavljanje života i djela sv. Ivana Kapistrana jer je autentični kontekst za predstavljanje života i djela sv. Ivana Kapistrana. Široki i dugi samostanski su hodnici poluprazni i u njima je moguće napraviti prezentaciju, ako se u njima ostvare uvjeti za to, primjerice postavi zaštita na prozore, da sunčeva svjetlost ne šteti izloženim predmetima i stave uređaji koji će regulirati temperaturu i relativnu vlažnost zraka. U jednom se hodniku može postaviti izložba o dolasku franjevca u Ilok, a u drugom o samostanu i crkvi u Domovinskom ratu kao i o fra Marku Maloviću zahvaljujući kojem je očuvano iločko blago.

Slika 16: Crkvena ruha

Slika 17: Stara samostanska vrata koja se nalaze u kuli sv. Ivana Kapistrana

Slika 18: Kula sv. Ivana Kapistrana

Slika 19: Hodnik u kojem se nalaze slike koje govore o životu sv. Ivana Kapistrana

9. ZAKLJUČAK

Briga o kulturnoj baštini duboko je ukorijenjena u tradiciju franjevačkog reda još od srednjeg vijeka. Koja je važnost brige o očuvanju kulturne baštine u životu Crkve pokazuju i odluke više papa. Dužnost svih redovnika i laika brinuti se o crkvenoj baštini, kao i o sveopćoj baštini, za dobrobit svih naroda i vjera. O tome govore i uredbe Hrvatske biskupske konferencije o crkvenim muzejskim zbirkama i crkvenim knjižnicama.

Knjižnice su u franjevačkim samostanima nastajale spontano, zbog potrebe franjevac. Da su im prvotno knjige služile samo za pastoralni rad, dokazuju najstariji primjerci knjiga koje samostanske knjižnice posjeduju, a to su Biblije, misali i brevijari (časoslovi). Osnivajući i vodeći škole, organizirajući razna društva te potičući kulturne, društvene i gospodarske djelatnosti i pišući knjige na hrvatskom jeziku, rastao je i knjižni fond u knjižnicama. Da su franjevci i sada u službi naroda, osim pastoralnog rada, pokazuju i sređena knjižnica u Našicama i napola sređena u Slavonskom Brodu koje su otvorene za javnost. Na tom je putu i samostanska knjižnica u Vukovaru. U Iloku treba prvo obnoviti srednjovjekovnu kulu u kojoj se knjižnica nalazi. Nakon završetka radova u kuli, planira se započeti s obradom knjiga i jednog je dana otvoriti javnosti. Sva vrijedna građa u spomenutim samostanima popisana je i čuva se u trezorima, tako da je zaštićena od propadanja. Želja je i cilj kako kaže fra Vatroslav Frkin, sve samostanske knjižnice obnoviti i urediti tako da mogu biti otvorene javnosti.

Pravi muzejski postav postoji samo u samostanu u Našicama i rađen je u suradnji s Muzejom *Našice*. Usporedba izložbenog postava u Iloku i Našicama, zapravo je usporedba prošlosti i sadašnjosti, stručnosti i nestručnosti, ali i pokazatelj kolika je želja franjevac da pokažu baštinu posjetiteljima, jer je njihova baština dio sveukupne nacionalne baštine. Izložbeni postav u Iloku nisu u cijelosti radili stručnjaci, već franjevac koji je posjetiteljima samostana želio prikazati dugu povijest samostana i život i djelo sv. Ivana Kapistrana.

Samostani Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda na dobrom su putu da postanu samostani otvoreni za narod, posebno za stanovnike mjesta u kojima se nalaze. Kada bi suradnja samostana i lokalnih muzeja i knjižnica bila u svim mjestima kao u Našicama, puno bi se brže ostvario cilj da se javnosti približi samostanska baština. Bilo bi poželjno i da je u svim samostanskim knjižnicama zaposleno stručno osoblje, kao što je to u Slavonskom Brodu. Bilo bi dobro i postavljanje izložbenog prostora i brigu o njemu prepustiti stručnjacima. Nažalost, veliki su problem financije. Iz tog razloga, stručno osoblje mogu biti i

volonteri, muzealci i knjižničari, koju mogu, a i ne moraju biti pripadnici Crkve. U djelomičnom rješavanju financijskih problema pomogla bi i naplata ulaznica za razgledavanje izložbenog postava, jednom kada u svim samostanima bude postojao izložbeni postav, kao i naknada za korištenje knjiga samostanskih knjižnica u obliku mjesečne ili godišnje članarine kao i dobrovoljnog priloga. Osiguravajući korisnicima mogućnost da postanu prijatelji muzeja i knjižnica, tako što bi sudjelovali u njihovom svojim prijedlozima i financijski mu pomagali. Pomoću anketa i upitnika se može ispitati mišljenje stanovnika pojedinog mjesta o tome jesu li upoznati s uslugama samostanske knjižnice i mogućnošću razgledavanja muzejskog postava. Ankete ili upitnike građani bi mogli dobiti u lokalnim knjižnicama i muzejima. Takav način anketiranja ujedno je i besplatna reklama koja informira stanovnike o radu samostanske knjižnice i muzejskog postava. Uključiti pojedinačne župe u rad knjižnica i muzeja, takvim, ili sličnim, aktivnostima kod korisnika bi se stvorila svijest da je to i njihova baština, ali i osjećaj odgovornosti prema njoj, kao i navika korištenja usluga koje samostan pruža, a nisu vezane za pastoralni rad.

Veliki dio literature novijeg datuma u samostanskim knjižnicama donacije su vjernika i na taj se način povećava knjižni fond. Donacijom predmeta također se može obogatiti i muzejski postav. Jedan bi dio muzejskog postava mogao biti posvećen upravo tim darovima. Posjetitelji bi izložili svoje predmete koje njih i njihove obitelji povezuju s franjevcima i na taj način bi se povećala i svijest da su franjevački samostani prvenstveno namijenjeni narodu bez obzira na vjeroispovijest. U samostanskoj bi se knjižnici mogla organizirati književna večer ili iskoristiti prostor knjižnice za predstavljanje knjiga i upoznavanje s autorima kao i tečajevi za starije i radionice za djecu.

Iako franjevci imaju veliku volju i želju za sređivanjem i otvaranjem knjižnica i izložbenih postava, veliki je problem nedostatak stručnosti koji može naštetiti knjižnoj građi ili izložbenom predmetu. Kada bi se i sami franjevci više uključili u traženje donacija i sponzora koji bi financirali potrebne izdatke, kao što je bio slučaj u Vukovaru, proces obnove tekao bi puno brže. Kako je već spomenuto, u svim samostanima obnova i ulaganje idu prema prioritetima i zbog toga će uređenje knjižnica i muzejskih postava morati još pričekati.

10. PRILOZI

1. Prilog 1: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije : časopis za pastoralnu orijentaciju. 129, 1(2001.)

UREDBA HBK O CRKVENIM MUZEJSKIM ZBIRKAMA

Članak 1.

Spomenikom crkvene umjetnosti u širem značenju smatraju se sve crkvene građevine i svi predmeti umjetnosti i obrta, koji su služili ili još i sada služe bogoslužju - bez obzira da li od državnih organa jesu ili nisu proglašeni spomenicima kulture.

Ukoliko ti predmeti još služe svojoj svrsi, smatraju se *životnim spomenicima*, a ukoliko su izvan upotrebe, smatraju se predmetima crkvenih muzeja.

Članak 2.

Živi spomenici crkvene umjetnosti smatraju se aktivnim inventarom pojedinih crkvi i moraju biti uneseni u crkvene popise imovine, te se imaju čuvati na mjestima određenim za takve predmete.

Da bi se mogli čuvati i oni predmeti, koji bilo iz kojeg razloga više nisu u svojoj prvotnoj crkvenoj funkciji, osnivaju se crkveni muzeji i muzejske zbirke, u kojima će se takvi predmeti pohranjivati.

Članak 3.

Crkveni muzeji jesu: dijecezanski muzej i muzej redovničkih provincija. Muzejske zbirke jesu zbirke pojedinih župa i samostana. U većim centrima mogu se osnivati tzv. regionalne muzejske zbirke, koje su depandanse središnjeg dijecezanskog ili provincijalnog muzeja, a svrha im je da prikupljaju crkvene muzejske predmete s područja svoje regije.

Članak 4.

Crkvene muzeje i muzejske zbirke može osnivati biskup - ordinarij ili redovnički provincijal na području svoje biskupije, odnosno redovničke provincije. On ujedno imenuje i razrješuje muzejsko osoblje, koje je prema crkvenim propisima o njemu ovisno.

Članak 5.

Crkveni muzeji i zbirke nisu samostalne crkvene ustanove, nego se smatraju organima Biskupskih ordinarijata, odnosno uprave redovničke provincije te se upravljaju po crkvenim propisima.

Članak 6.

Svrha crkvenih muzeja i muzejskih zbirki jest popisivanje (registriranje), prikupljanje, čuvanje, znanstveno obrađivanje i prezentiranje javnosti crkvenih spomenika umjetnosti.

Članak 7.

Da bi crkveni muzeji i muzejske zbirke što bolje postigli postavljenu svrhu, oni će surađivati u okviru crkvenih propisa međusobno, a prema potrebi i sa istovrsnim svjetovnim ustanovama te zavodima za zaštitu spomenika kulture.

Članak 8.

Crkvenim spomenikom kao građom crkvenih muzeja smatra se sve ono, što je u bilo kakvoj vezi s djelovanjem Crkve i crkvenih pravnih i fizičkih osoba, a ne smatra se građom crkvenih arhiva i knjižnica.

Članak 9.

Prikupljanje muzejske građe vrši se redovito na onom području, za koje su muzej, odnosno muzejska zbirka, osnivani. Muzejska građa može se stjecati i darovima.

Uvjeti darivatelja moraju biti u skladu s crkvenim propisima i s Pravilnikom muzeja, odnosno muzejske zbirke.

VJESNIK 1/2001.

Kada župnici ili druge crkvene osobe skupljaju muzejsku građu za crkveni muzej ili za muzejsku zbirku, ne mogu zbirku prijavljivati na svoje ime, niti je smiju smatrati svojom privatnom zbirkom. Takve zbirke imaju se prijaviti na ime župe, odnosno one crkvene ustanove, koja organizira zbirku. Župnici kao i ostale crkvene osobe mogu na svoje ime prijavljivati samo one muzejske predmete, koje su svojim vlastitim sredstvima nabavili za sebe, ili su predmeti darovani njima osobno - što se sve mora dokazati odgovarajućim pismenim dokazima (nasljedstvo, darovnice, kupoprodajna isprava itd).

Članak 10.

Otuđivanje muzejske građe nije dopušteno.

Crkveni muzeji i muzejske zbirke mogu između sebe vršiti zamjenu muzejske građe s dopuštanjem Ordinarija, u okviru crkvenih propisa.

Članak 11.

Crkveni muzeji i muzejske zbirke mogu s dopuštanjem Ordinarija primati muzejsku građu od drugih fizičkih i pravnih osoba i ustanova na trajno ili privremeno čuvanje i izlaganje, ukoliko je to u skladu sa svrhom crkvenih muzeja i muzejskih zbirki.

Članak 12.

Crkveni muzeji i muzejske zbirke dužni su voditi inventar i kartoteku muzejske građe, te po jedan prijepis inventara i kartoteke dostaviti ordinariju, a drugi Hrvatskoj biskupskoj konferenciji u svrhu formiranja središnjeg inventara i kartoteke za čitavo područje HBK. Ujedno, početkom svake godine treba za prošlu godinu dostaviti nadopune i promjene nastale kroz prošlu godinu u inventaru i kartoteci.

Članak 13.

Muzejski predmeti mogu se privolom vlasnika predmeta i Ordinarijata posuđivati u svrhu organiziranja povremenih i prigodnih izložbi. Za takve posudbe vrijede jednaka pravila i osiguranje kao za svjetovne javne muzeje i muzejske zbirke.

Predmeti crkvenih muzeja mogu se - uz pismenu dozvolu Ordinarija i uz revers - posuđivati crkvama i crkvenim ustanovama u svrhu bogoslužja. Kod toga treba biti osigurano čuvanje i prikladno rukovanje s dotičnim predmetom.

Članak 14.

Snimanje i publiciranje muzejske građe crkvenih muzeja i muzejskih zbirki u načelu je dopušteno. Kod toga se treba točno pridržavati posebnog za to propisanog Pravilnika.

Članak 15.

Svaki crkveni muzej, odnosno muzejska zbirka, rukovodi se posebnim pravilnikom, koji mora biti u skladu s ovom Uredbom, a propisuje ga Ordinarij.

Članak 16.

Ordinarij vrši sam ili po svom delegatu vrhovni nadzor nad radom crkvenih muzeja i muzejskih zbirki, kao i nad svim muzejskim osobljem.

Članak 17.

Rad crkvenog muzeja, odnosno muzejske zbirke može prestati odlukom Ordinarija. Muzejska građa je vlasništvo Crkve, te o njenoj daljnjoj sudbini odluku donosi Ordinarij.

Prilog 2: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije : časopis za pastoralnu orijentaciju.
129, 1(2001.)

Članak 18.

Prihodi muzeja i muzejskih zbirki raspoređuju se prema odluci Ordinarija.

Članak 19.

Za pravilno tumačenje ove uredbe nadležno je Vijeće HBK za kulturu i crkvena kulturna dobra.

Članak 20.

Ovu uredbu odobrila je Hrvatska biskupska konferencija na svom XIX. redovitom zasjedanju u Zagrebu, 4. - 6. travnja 2000. godine.

Zagreb, 6. travnja 2000.

+ Josip Bozanić, v.r.
nadbiskup zagrebački, predsjednik HBK

UREDBA HBK O CRKVENIM KNJIŽNICAMA

Članak 1.

Crkvene knjižnice sa svojim cjelokupnim fondom - tiskanim rukopisima, knjigama, CD-ima i ostalom primjerenom građom - smatraju se spomenicima kulture i služe promicanju prosvjete i znanosti, poglavito crkvene.

Članak 2.

Prema utemeljitelju, mjestu nastanka i korisnicima crkvene se knjižnice dijele na:

- a) biskupijske i središnjih biskupijskih ustanova,
- b) dekanatske i župske,
- c) redovničke.

Članak 3.

Odredbе koje slijede odnose se na sve tri vrste spomenutih knjižnica.

Članak 4.

Crkvene knjižnice nisu samostalne ustanove, već su u svemu ovisne o Ordinariju, odnosno vrhovnom redovničkom poglavarstvu, budući da su crkveno vlasništvo.

Članak 5.

Crkvene knjižnice prikupljaju građu:

- a) ostavštinom,
- b) vlastitim izdanjima,
- c) darovima,
- d) kupovinom,
- e) zamjenom.

Članak 6.

Nadzor nad crkvenim knjižnicama i njihovim radom obavlja Ordinarij, odnosno vrhovni redovnički poglavar, neposredno ili posredno putem svog opunomoćenika. On ujedno imenuje i razrješava dužnosti djelatnike knjižnice.

Članak 7.

U crkvenim knjižnicama sve stručne poslove obavlja knjižničar. On se brine da knjižnica služi svojoj svrsi. U suglasnosti s Ordinarijem, odnosno vrhovnim poglavarom Reda, nabavlja potrebna nova izdanja, sređuje i čuva knjižni fond i daje ga zainteresiranim osobama na uporabu. Knjižničar daje sve potrebne obavijesti koje se odnose na knjižnicu. Skrbni da cjelokupan knjižni fond bude upisan u inventarne knjige. Nastoji oko oblikovanja kataloga, napose autorskog i stručnog. Podnosi Ordinariju izvješće o radu.

Članak 8.

Ako je potrebno, knjižničar može imati jednoga ili više pomoćnika.

Članak 9.

Neka se, po mogućnosti, uz knjižnicu uredi posebna prostorija koja služi kao čitaonica.

Članak 10.

Iz crkvenih knjižnica knjige se mogu posuđivati samo osobama koje knjižničar osobno poznaje ili ima preporuku za njih od nadležne crkvene osobe ili ustanove.

Novija i obična izdanja mogu se posuđivati uz kauciju i pisani revers i izvan knjižnice, najdulje do mjesec dana.

Vrednije knjige, rukopisi, časopisi i starija izdanja (prije 1900.) mogu se čitati samo u čitaonici knjižnice, i to nakon predana pisanog reversa.

Članak 11.

Osobito stare i vrijedne knjige neka se - uz pridržaj vlasništva - pohrane iz župnih i dekanatskih knjižnica u središnju biskupijsku knjižnicu, odnosno redovničke provincije, poradi bolje zaštite.

Članak 12.

Zabranjene knjige, radi kulturno-povijesnih razloga, ne smiju se uništavati, već se čuvaju u crkvenoj knjižnici u posebno za to određenu ormara pod ključem. Ključ toga ormara čuva knjižničar odvojeno od ostalih ključeva. Takove knjige mogu se dati na čitanje jedino u čitaonici, i to po posebnom pisanom odobrenju Ordinarija.

Članak 13.

Ključ od knjižnice čuva knjižničar koji je i odgovoran za knjižnicu.

Članak 14.

Ako knjižnica posjeduje dvije ili više dubleta pojedinih izdanja, može se na prijedlog knjižničara i uz dopuštenje Ordinarija obaviti razmjena s odgovarajućom dubletom neke druge knjižnice. Međusobna suradnja poželjna je i korisna.

Članak 15.

Od vremena do vremena potrebno je obaviti reviziju cjelokupnog knjižnog fonda. Revizija je obavezna prigodom izmjene knjižničara, a obavlja se kod primopredaje dužnosti.

Članak 16.

Apsolutno je zabranjeno otuđiti ili uništiti bilo koju pohranjenu jedinicu knjižnoga fonda.

Članak 17.

U slučaju prestanka postojanja i rada knjižnice, cjelokupnim knjižnim fondom i inventarom raspolaže Ordinarij, odnosno redovnički poglavar, shodno crkvenim propisima.

Članak 18.

Za pravilno tumačenje ove Uredbe nadležno je Vijeće HBK za kulturu i crkvena kulturna dobra.

Članak 19.

Ovu Uredbu o crkvenim knjižnicama odobrila je Hrvatska biskupska konferencija na svom XXI. plenarnom zasjedanju u Poreču, dana 21. rujna 2000.

Zagreb 1. listopada 2000.

+ Josip Bozanić, v. r.
nadbiskup zagrebački,
predsjednik HBK

**UPITNIK O KNJIŽNOJ GRAĐI U FRANJEVAČKIM
SAMOSTANSKIM KNJIŽNICAMA NA PODRUČJU SLAVONIJE**
(Našice, Slavonski Brod, Vukovar i Ilok)

1. Možete li nabrojati koje se vrste građe nalaze u ovoj samostanskoj knjižnici?
2. Koja vrsta prevladava (teološka literatura ili neko drugo područje)?
3. Možete li nabrojati pojedine skupine vrijedne građe?
4. Možete li izdvojiti neke naslove iz pojedine skupine vrijedne građe?
5. Ima li knjižnica katalog ili bibliografiju kojom se služi za pronalaženje građe?
6. Da li je građa samostanske knjižnice dostupna javnosti i pod kojim uvjetima?
7. Tko se služi samostanskom knjižnicom?
8. U kakvim se uvjetima nalazi knjižna građa?
9. Tko se brine o knjižnici? Stručna osoba ili netko od fratara iz samostana?

11. POPIS LITERATURE

1. Adcock, E. P. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
2. Franjevci Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992.
3. Frkin, V. Arhiv, knjižnica i rijetke knjige. // Katalog izložbe : Vukovar- pripremajući povratak, Vukovar : Muzej grada Vukovara, 1998.
4. Frkin, V. Inkunabule franjevačkog samostana u Iloku. // Zbornik muzeja grada Iloka / Mato Batorović. Zagreb : Muzej grada Iloka, 1993.
5. Gob, A.; Drouguet, N. Muzeologija, povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb : Antibarbarus, 2007.
6. Hasenay, D.; Krtelić, M. Uloga ispitivanja stanja fonda u zaštiti knjižničnih zbirki. // Knjižničarstvo: glasnik društva knjižničara Slavonije i Baranj. 11-12, 1-2 (2007.- 2008.)
7. Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda
URL: <http://www.ofm.hr/> (5.1.2014.)
8. Hoško, F. E. Slavonska franjevačka ishodišta. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2011.
9. Jokić, M. Matičnost i specijalne knjižnice. // 9. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji / uredile Mirna Willer, Ivana Marinković Zenić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006. Hoško, F. E. Slavonska franjevačka ishodišta. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2011.
10. Jurić, Š.; Frkin, V. Katalozi inkunabula crkvenih ustanova u Hrvatskoj. III. Zbirka inkunabula u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. // Croatica Christiana periodica. 11, 20(1987.)
11. Krtalić, M.; Čop, T.; Hasenay, D. Organizacijske pretpostavke zaštite knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova. 3, 2(2012.),

- URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=115519
(5.1.2014.)
12. Krtalić, M.; Hasenay, D.; Aparac-Jelušić, T. Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama- teorijske pretpostavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 54, 1/2(2011.),
URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=119132
(5.1.2014.)
13. Maroević, I. Fenomen kulturne baštine i definicija jedinice građe. // Arhivi, knjižnice, muzeji / uredili Mirna Willer, Tinka Kaitć. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1998.
14. Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1993.
15. Mir i dobro : umjetničko i kulturno nasljeđe Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb : Galerija Klovićevi dvori, 1999.
16. Papinsko vijeće za kulturu. Vjera i kultura : antologija tekstova papinskog učiteljstva od Lava XIII. do Ivana Pavla II. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 2010.
17. Rebić, A. Opći religijski leksikon : A-Ž. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002.
18. Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije : časopis za pastoralnu orijentaciju. 129, 1(2001.)
19. Vujić, Ž. Izvori muzeja u Hrvatskoj. Zagreb : Art magazin Kontura, Hrvatsko muzejsko društvo, Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2007.
20. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Zakon.Hr
URL: <http://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara> (2.12.2013.)
21. Župa sv. Antuna Padovanskog u Našicama
URL: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=97 (5.1.2014.)
22. Župa sv. Filipa i Jakova u Vukovaru
URL: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/samostan-i-crkva-sv-filipa-i-jakova/samostanska-knjiznica-i-arhiv/> (5.1.2014.)